

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Vliv trampské subkultury na identitu jedince

Bc. Petra Gabrielová

vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Praha 2015

Prague college of psychosocial studies

**The Influence of Czech tramping subculture on
an individual's identity**

Bc. Petra Gabrielová

The Diploma Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Martin Soukup,
Ph.D

Praha 2015

Anotace: Předmětem diplomové práce je teoreticko-empirické zkoumání identity ve zvolené tramské osadě. Cílem práce je zjistit, jaký vliv může mít tramping na identitu jedince. První část je teoretická, jsou zde definovány pojmy tramping a identita, vymezen historický vývoj trampingu a jeho současnost, představen tramping jako subkultura a vybrané teorie identity. Druhá část práce je výzkumná, autorka zkoumá metodou terénního výzkumu osadu „Skaláci“, zaměřuje se na její historii, členy a skupinové vztahy, osadní symboly a roční cyklus. Metodou zakotvené teorie zkoumá identitu vybraných členů osady.

Klíčová slova: tramping, identita, subkultura, tramská osada

Abstract: The main topic of the thesis is a theoretical-empirical examination of identity in a chosen Czech tramps settlement. The aim is to discover how an individual's identity can be influenced by Czech tramping. The first part is theoretical. The basic term of Czech tramping and identity are defined as well as the historical and present development of Czech tramping. Moreover, Czech tramping as a subculture and chosen theories of identity are presented. The second part is focused on research. The author of the thesis examines the Czech tramps settlement of „Skaláci“ by means of method of field research. Its history, members and group relationship, symbols of the Czech tramps settlement and yearlong cycle are dealt with. Chosen members of the Czech tramps settlement are examined by means of method of Grounded Theory.

Key words: Czech tramping, identity, subculture, Czech tramping settlement

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, jen za použití uvedené literatury.

V Plzni dne 24. 7. 2015

Bc. Petra Gabrielová

.....

Poděkování

Velice děkuji vedoucímu své diplomové práce Doc. PhDr. Martinovi Soukupovi, Ph.D za podnětné připomínky a pomoc při psaní této práce, všem členům T. O. Skaláci, kteří se podíleli na mém výzkumu, především potom Martinovi Gregorovi za poskytnutí relevantních informací a v neposlední řadě mým drahým rodičům za podporu během celého studia.

OBSAH

1	TRAMPING.....	8
1.1	Definice trampingu	8
1.2	Stručná historie trampingu na území Československa.....	9
1.3	Současný tramping.....	11
1.4	Některé důležité pojmy	12
1.5	Tramping jako subkultura	14
2	IDENTITA.....	17
2.1	Vymezení pojmu identita.....	17
2.2	Teorie ego identity	18
2.3	Stavy identity podle J. E. Marcii.....	19
2.4	Teorie sociální identity	20
3	ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	22
4	METODOLOGIE PRÁCE.....	23
4.1	Cíl výzkumu.....	23
4.2	Výzkumná otázka.....	24
4.3	Výzkumná metoda	24
4.4	Výzkumný vzorek.....	24
4.5	Výzkumná technika	25
4.5.1	Zúčastněné pozorování	25
4.5.2	Rozhovor.....	27
4.6	Zakotvená teorie.....	29
5	TERÉNNÍ VÝZKUM.....	31
5.1	Historie osady „Skaláci“	31
5.2	Členové osady.....	33
5.3	Vztahy ve skupině.....	37

5.4	Vztahy s ostatními trampy	39
5.5	Osadní symboly	39
5.6	Roční cyklus osady	40
5.6.1	Vandry.....	40
5.6.2	Sleziny.....	44
5.6.3	Pobyt v osadě	44
5.6.4	Brigády.....	45
5.6.5	Výroční oheň.....	46
5.7	Závěrečné shrnutí terénního výzkumu	51
6	VÝZKUM IDENTITY	53
6.1	Krátké charakteristiky respondentů	53
6.2	Výsledky výzkumu	55
6.2.1	Centrální kategorie - jev: identita.....	56
6.2.2	2. kategorie - příčinná podmínka: tramská subkultura.....	59
6.2.3	3. kategorie - kontext: přijímání hodnot a norem.....	61
6.2.4	4. kategorie - intervenující podmínky: relevantní okolnosti	62
6.2.5	5. kategorie – strategie jednání a interakce: projevy identity.....	63
6.2.6	6. kategorie – následky: následky identity	66
6.3	Závěrečná diskuse.....	67
6.4	Limity a možná využití práce.....	70
7	ZÁVĚR.....	72

ÚVOD

Předmětem diplomové práce je teoreticko-empirické zkoumání identity ve zvolené tramské osadě, cílem je zaměřit se na tramskou subkulturu jakožto katalyzátor utváření identity. Kladu si otázku, jaká je identita vybraných členů tramské subkultury a jak je ovlivněna příslušností k této subkultuře?

Struktura práce: diplomová práce se člení do dvou hlavních částí, teoretické a empirické. Teoretická část zahrnuje tři kapitoly, první kapitola *Tramping* obsahuje pět podkapitol. Definuji zde pojem tramping, následně jej řadím do historického kontextu, popisuji současnou podobu trampování, vysvětluji některé důležité pojmy související s danou problematikou a vymezuji tramping jako subkulturu. Druhá kapitola *Identita* obsahuje čtyři podkapitoly, ve kterých vymezuji pojem identita a předkládám tři vybrané teorie identity, teorii ego identity, stavy identity podle J. E. Marcii a teorii sociální identity, na kterou kladu největší důraz. Třetí kapitola obsahuje závěrečné shrnutí teoretické části.

Empirická část obsahuje tři části: metodologii práce, terénní výzkum a výzkum identity. V metodologické části popisují cíle výzkumu, výzkumnou otázku, metodu i techniku. Samotné výzkumné šetření tvoří rozsáhlý segment práce, obsahuje dvě kapitoly, terénní výzkum a výzkum identity. Terénní výzkum probíhá v přirozeném prostředí respondentů technikou zúčastněného pozorování v kombinaci s rozhovory, cílem je podat ucelený obraz o tramské osadě „Skaláci“. Následně metodou zakotvené teorie zkoumám identitu vybraných členů osady. Práce je zakončena shrnutím výsledků, závěrečnou diskusí, limity a možnými využitími práce.

Jedna z příčin volby tématu diplomové práce byla čistě osobní, jelikož se často potuluji bezprizorně krajinou a troufám si říct, že chovám elementární úctu k matce přírodě, toužila jsem se dozvědět něco víc o subkultuře, která sdílí ideologii založenou na podobných hodnotách. Zároveň jsem zamýšlela propojit tento fenomén s oborem, který studuji. Identita je bezesporu velké psychologické téma a (nejen) v sociální psychologii existuje velmi mnoho přístupů k jejímu zkoumání.

1 TRAMPING

V této kapitole nejprve definuji pojem tramping, a to s ohledem na zkoumaný problém, kterým je identita členů tramské subkultury. Stručně vymezím historické souvislosti trampování v Československu, popíši současný stav na našem území a pro pochopení některých souvislostí charakterizuji vybrané pojmy související s tramskou problematikou. Nakonec se zaměřím na subkulturní charakteristiky trampingu, jelikož jsou pro výzkumnou část práce velmi podstatné.

1.1 Definice trampingu

V dostupných pramenech, zabývajících se problematikou trampingu¹, lze najít celou řadu definic či pokusů o stručný popis tohoto jevu, v některých publikacích autoři popisují podstatu tohoto hnutí i na několika stránkách². Pro příklad uvádím dvě rozdílné definice. Velký sociologický slovník popisuje tramping jako: „...*druh zájmové činnosti blížký táboření a chataření, pobytu v přírodě a turistice, spojený s nápodobou zvyklostí tuláků, zálesáků, lovců, Indiánů a vojáků*“ (LINHART aj., 1996, s. 1237).

Bob Hurikán v knize *Dějiny trampingu* předkládá následující definici, která je však výrazně ovlivněna dobou svého vzniku (1940): „*Tramping klade hlavní důraz na znalosti primitivismu indiánské romantiky, na znalosti přírody a všech věcí s ní souvisejících, jako je táboření, samostatnost, družnost, sebekázeň opravdové kamarádství, neboť tyto na pohled prosté věci dávají základy povaze jednotlivce v dalším jeho konání*“ (HURIKÁN, 1990, s. 10).

Pro potřeby své práce, která se zabývá vlivem tramské subkultury na utváření identity jedince, jsem tramping vymezila následujícím způsobem: **Tramping je výraz označující subkulturu, která je definovaná životním stylem spojeným s pobytem v přírodě, touhou po romantice a vyznáváním**

¹ „Tramping“ znamená toulání, potulování se.

² např. v knize *Dějiny trampingu* od Boba Hurikána (1990)

specifických hodnot a norem, které pomáhají formovat lidskou osobnost a spoluutvářejí identitu členů této subkultury.

Základní myšlenkou je touha po volnosti, odpoutání se od každodenních aktivit ve městě. Všednost moderního života si totiž vynutila protiklad - návrat ke kořenům, romantice, dobrodružství, k primitivnějším činnostem, ale i k revoltě. Zároveň sebou přináší specifickou ideologii opírající se o morální hodnoty, které stojí v opozici k hodnotám hmotným. Jsou jimi přátelství, nezištná pomoc jiným lidem, psychosociální podpora apod. Obrovský vliv na prožitek z trampování má způsob života ve městech, ale i politický kontext dané doby. Troufám si říci, že v dobách komunistického Československa mělo trampování často i jiný rozměr než jen potulování se přírodou či potřeba vykonávat typické činnosti, které se k tomuto hnutí pojí. Tento jev byl zakazovaný a pronásledovaný, často byl projevem revolty, potřebou vymezit se proti rigidní společnosti a nenáviděnému režimu.

Dnešní tramping tento politický aspekt logicky ztratil. Trampování má význam spíše jako únik z města do přírody, vymanění se z konzumní společnosti, či způsob trávení volného času a touha po atypických zážitcích. Motivací k takovému chování je jistě celá řada, jedním z dílčích cílů mé práce je zjistit motivaci k trampování konkrétní skupiny osob v konkrétní trampské osadě.

Na otázku „proč trampujeme“ odpovídá Bob Hurikán ve své knize „Dějiny Trampingu“: *„Abychom unavené tělo i mysl po celotýdenní práci osvěžili jinými myšlenkami, jež nemají nic společného s všednostmi života, abychom přirozeným a nenuceným pohybem ve zdravém ovzduší se opět připravili ke svým životním úkolům“* (HURIKÁN, 1990, s. 10).

1.2 Stručná historie trampingu na území Československa

Tramping jako takový se na území tehdejšího Československa objevil po první světové válce. Nově se rodící subkultura byla silně inspirována obrazem poněkud idealizovaného amerického Západu, přijala především jeho důraz na osobní svobodu a romantiku. Chlapci opouštěli v sobotu město a tábořili v údolí řek, tvořily se svobodné party, nespoutané žádnou organizací. Brali s sebou housle

(častěji než kytaru), zpívali, putovali proti proudu Vltavy, Berounky a Sázavy a zakládali první tábořiště, která se časem proměnila v osady. První stálá osada byla založena v roce 1919 ve Svatojánských proudech a jmenovala se „Ztracená naděje“. Ta měla původně pouze dvě chýše a táborový kruh, kde plál každou sobotu oheň. V čele stálo šerifovo křeslo a nad ním visel gong, do kterého bil, když se zlobil (MAKÁSEK, 2001).

Trampové se dostávali do konfliktu se zbytkem společnosti. Důvodem byl svobodomyšlný charakter hnutí, díky čemuž na něj bylo nahlíženo jako na morálně pochybné. Příkladem střetu trampů s oficiální mocí byl tzv. „Kubátův zákon“, tedy vyhláška zemského prezidenta z roku 1931 namířená proti trampingu, která zakazovala společné táboření nesezdaných párů, koupání na určených místech a zpívání neslušných písní. Ačkoli odpůrci trampingu tvrdili, že je namířen pouze proti výtržníkům, jednalo se o snahu trampování zlikvidovat či znechutit. Později byl tento zákon Nejvyšším soudem zrušen, trampung čím dál víc pronikal do povědomí veřejnosti, zejména díky trampským písním a filmům se stal de facto moderní záležitostí. V polovině 30. let se tak situace na nějaký čas stabilizovala, úřady se s trampungem „smířily“ a ten mohl svobodně rozkvétat (WAIC a KÖSSL, 1992).

Vývoj částečně narušila druhá světová válka. Nacisté omezovali svobodu projevu, trnem v oku jim bylo pochopitelně také trampské hnutí, jeho potlačení však nebylo největší prioritou, a tak samotná příslušnost k němu ještě nebyla důvodem ke stíhání. Někteří trampové byli v této době činní v odboji či bojovali ve spojeneckých armádách (POHUNEK, 2011).

Další perzekuce trampů s sebou přinesl nástup komunistické moci v Československu. Tramping byl nahlížen jako podezřelé hnutí se sympatiemi k západní imperialistické kultuře, pro jeho poměrně neformální charakter se ho však nikdy nedařilo dostat pod kontrolu. Trampové však byli lustrováni a šikanováni, VB (Veřejná bezpečnost) prováděla kontroly na nádražích, osadách i při trampských setkáních. *„Rozsáhlé pronásledování trampingu začalo asi 2–3 roky po komunistickém puči a mělo podobu brutálního rozhánění potlachů, sledování, zatýkání, šikanování a vyslýchání trampů“* (POHUNEK, 2011, s. 68).

Následkem toho se tramping přestává projevovat ve veřejné sféře, mnohé tramské osady se pokusily spojit s některou oficiální organizací, například se staly sportovními osadami. Tradiční tramské osady se tak čím dál více mísily s rekreačními prostory.

V roce 1963 se odehrál tzv. „Krvavý potlach“ – jedna z posledních protitrampských akcí, která demonstrovala státní moc a vyústila v obrovskou policejní brutalitu. Ústecká tramská osada Vlčice pořádala setkání, které předem nahlásila na VB i MNV (Místnímu národnímu výboru). Přesto došlo k brutálnímu policejnímu zásahu, při kterém bylo použito obušků, namířených samopalů, reflektorů a služebních psů (*Krvavý potlach*, 2013).

Koncem šedesátých let naopak došlo k výraznému oživení trampingu vlivem uvolnění režimních praktik, po dlouhé době bylo trampování médií prezentováno v pozitivním světle. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 do Československa a během normalizace nastala změna poměrů, tramping se stal opět nepohodlnou aktivitou, přesto byl mnohem rozšířenější než po druhé světové válce.

1.3 Současný tramping

Po roce 1989 došlo během několika let k výraznému poklesu počtu lidí, kteří se trampingu aktivně věnují, s otevřením hranic tyto aktivity ztratily výsadu „svobody“ i možnosti vymezit se, hnutí stává celkově méně atraktivní. Tramping samozřejmě nezaniká, ale již není tak masovou záležitostí. Díky svému dlouholetému vývoji se stal hnutím, ve kterém jsou zastoupeny všechny věkové kategorie, přesto však trampové spíše „stárnou“. Mládež, která trampovala v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech, zestárla. Mnoho z tehdejších lidí trampuje dodnes, avšak dnešních mladých provozujících tramping už není takový počet.

Momentálně vycházejí tramské časopisy jako *Tramp*, *Vandr* apod., které byly před revolucí zakázané. Z původní klasické formy se dnes tramping transformoval do několika podob. Nejpočetnější skupinu tvoří tzv. osadníci, dále trampové samotáři, vodáci a hnutí jízdních trampů.

První a nejpočetnější skupinu tvoří usedlí trampové, tzv. **osadníci**, což jsou majitelé srubů, chalup, chat nebo různých domků či přívěsů. Jejich nemovitosti jsou však stále více modernizovány např. rozvodem vody či elektřiny. Někteří jsou členy některých společenství jako Svazu ochránců přírody či různých klubů, chataři jsou organizováni ve výborech. Je však přinejmenším sporné, zdali tyto usedlíky ještě vůbec můžeme považovat za trampy, protože kupříkladu s indiánskou romantikou mají jen málo společného (ŠIBÍČKOVÁ, 2009).

Druhou skupinu tvoří **trampové samotáři**, kteří jsou početně výrazně slabší. Ti se už více podobají „původním“ trampům, nejsou majitelé žádných chat, putují převážně přírodou s tornou, spacákem a ešusem, často spí pod širákem nebo kdekoli se dá (na nádraží, v hospodě, jeskyni či ve stanech). Většinou jsou to upřímní milovníci přírody, mladí lidé, kteří chtějí poznávat krajinu a nemají rádi velké akce. Takoví trampové užívají také trampského slangu.

Specifickou skupinou jsou **vodáci**, kteří se pohybují po vodních tocích České republiky a nejsou organizováni ve vodáckých spolcích. Někteří zachovávají původní vodácké rituály a chovají se slušně a s úctou, bohužel však stále více přibývá „rádoby“ vodáků, kteří se chovají neurvale, popíjejí alkohol, hlučí a nerespektují klid přírody.

Poslední skupinou jsou **jízdní trampové**, což jsou majitelé koní a romantici, starší generace trampů, kteří se oblékají do kovbojských oděvů a putují přírodou. Také o nich můžeme polemizovat, zda se jedná o trampy. Minimálně však korespondují s původní myšlenkou trampingu, která odkazuje na indiánskou romantiku a lásku k přírodě (ŠIBÍČKOVÁ, 2009).

1.4 Některé důležité pojmy

Jak již bylo řečeno výše, tramping je složitý fenomén, který je dle mého názoru velice těžké obsáhnout pouze na několika stránkách. Trampové mají svá specifika, například vlastní slovník (žargon), který označuje některé jedinečné atributy trampingu. Pro pochopení některých souvislostí výzkumu a pro úplnost jsem se rozhodla uvést několik základních pojmů, které se k této subkultuře vážou.

„*Vandr*“ - slovo vandr pochází z německého *wandern* a znamená putovat, označuje pěší výlet přírodou, obvykle víkendový, spaní bývá improvizované pod „širákem“³. Ekvivalentem ke slovu vandr je „čundr“- původem také z němčiny (*tschundern* - toulat se). „Čundrák“ je dnes významově totožný s pojmem tramp, původně se však jednalo o dosti pejorativní pojem. Před válkou se tak označoval tramp s nedostatkem etických zábran, tedy takový člověk, který svůj víkendový vandr začínal i končil v hospodě, takovým lidem se dříve říkalo „čuňata na vandru“.

„*Osada*“ - neoznačuje pouze místo, ale především skupinu přátel, navštěvujících danou lokalitu. Společnými finančními prostředky většinou osadníci vystavěli srub či malou dřevěnou chatku na místě původního tábořiště. Výstavba srubů a chatek je v mnoha oblastech limitována administrativní změnou charakteru území (rozšiřující se chráněné krajinné oblasti a přírodní parky), dle některých ekologů a ochránců přírody představují tyto stavby pro krajinu zátěž. Proto je pro trampy čím dál obtížnější legálně prosadit jakoukoli stavbu v lese. V čele osady stojí šerif. Každá osada má svoji vlajku, někdy také totem, jedinečný roční cyklus a rituály. Členové jedné osady se navzájem znají, většinou velmi dobře, společně pořádají potlachy nebo výroční ohně a sleziny⁴.

„*Sheriff*“ - (česky šerif) je výraz převzatý z angličtiny značící většinou oficiálního vůdce a mluvčího tramské osady. Šerif bývá často volen aklamací⁵ a většinou jde o nejváženějšího člena tramského kolektivu, stará se o dodržování tradic, pravidel a zásad. Symbolem funkce je „šerifská hvězda“, kterou smí nosit pouze on (*Velký tramský slovník*, 2011).

„*Potlach, výroční oheň*“ - jednou z nejvýznamnějších událostí v životě osady bývá výroční oheň, tzv. potlach. Výroční oheň se koná za účelem oslav nějakého významného data, klasicky to bývá výročí založení osady. Některé osady pořádají výroční potlachy každoročně. Zde se scházejí všichni členové i kamarádi z jiných osad (někdy i „ne-trampové“), kteří s dostatečným předstihem obdrží pozvánky, tzv. zvadla (většinou se jedná o kartónek velikosti pohlednice

³ způsob sezónního přenocování ve volné přírodě bez vybavení, jen v oblečení, maximálně s celtou

⁴ shromáždění trampů, od „slézat se“

⁵ veřejné hlasování

s obrázkem). Bývá pravidlem, že trvá podstatnou část víkendu, sestává se z trampských soutěží a slavnostního ohně. Mívá slavnostní charakter a je provázen různými ceremoniály, jako je např. slavnostní zapalování ohně, vztyčení osadní vlajky, zpívání hymny apod. Obvykle se pokračuje zpíváním a hraním u ohně (typickým nástrojem je kytara či kontrabas, někdy hraje celá kapela) a popíjením alkoholu až do rána, některé potlachy jsou prohibiční, avšak to je velká vzácnost a dle výpovědí samotných trampů se toto pravidlo ne vždy podaří dodržet.

1.5 Tramping jako subkultura

Uvést přesnou definici subkultury je z hlediska množství jednotlivých definic a přístupů ke studiu subkultur nemožné. Mohu alespoň odlišit dva základní typy definic: definice substanční se pokouší vystihnout podstatu subkultury, definice funkcionální vystihuje funkce, které subkultury plní. Podle Grubera mají subkultury mládeže ve společnosti tyto funkce:

- poskytují specifické útočiště nesocializovaným jedincům;
- umožňují komunikaci potřebnou pro výkon té které zájmové činnosti;
- ve své existenci subkultury umožňují realizovat a vyzkoušet nové vzorce chování;
- existence subkultur je zároveň symptomem takových vzorců;
- existence některých subkultur může být pro společnost zdrojem značných problémů;
- subkultury mládeže jsou i vyjádřením míry demokracie a svobody ve společnosti; (cit. dle SMOLÍKA, 2010, s. 57).

Velký sociologický slovník charakterizuje subkulturu jako *"soubor specifických norem, hodnot vzorů chování a životní styl charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství, příp. tzv. dominantní či hlavní kultury, již je tato skupina konstitutivní součástí"* (LINHART aj., 1996, s. 1248).

Důležitým znakem subkultury je viditelné odlišení od dominantní, tedy majoritní kultury. Jedná se o skupinu lidí, kteří sdílejí zvláštní hodnoty a normy,

v nichž se rozcházejí s mainstreamovou společností. Někteří autoři⁶ však tento termín odmítají s tím, že obsahuje předložku „sub“, která poukazuje na nízké společenské postavení dané kultury a dávají přednost termínu „okrajová kultura“. Subkultury sdružují jedince, kteří mají společné specifické problémy, a výsledkem je vlastní pohled na sociální realitu (SMOLÍK, 2010).

Dalším z důležitých hledisek, podstatných pro výklad, je otázka velikosti a organizovanosti skupiny dané subkultury. Zde se verze pojetí různí, většina odborníků však subkulturu vnímá jako velkou a neformální sociální skupinu, v rámci které se její členové nemohou navzájem znát. Přímý kontakt se pak odehrává na úrovni malých skupin, které jsou součástí jedné velké skupiny. Subkulturní skupina bývá zaměřena určitým směrem, označení skupiny jako neformální ovšem indikuje absenci pevných organizačních struktur.

Obecně lze subkultury členit dle věku, povolání, náboženství (sekty, rituály), původu, národnosti, etnika, rasy, sociální pozice, zájmů, sociální instituce apod. Při větších odlišnostech subkultury, zejména takových, které jsou protichůdné celé kultuře, vzniká napětí a konflikty (ty mohou vyústit do dramatických situací, jako jsou střety s policií nebo např. střetů mezi subkulturami), mohou provokovat a zneklidňovat, přičemž dokážou vyvolávat i pocity určité fascinace (SMOLÍK, 2010).

Pojem subkultura bývá často zaměňován za pojem hnutí. Hnutí má na rozdíl od subkultury větší ideologickou jednotu, vznáší na své členy požadavky, je zaměřeno na dosahování cílů, nikoli na trávení volného času. Většina hnutí se zakládá na ochranu životního prostředí, odmítání konzumní společnosti apod.

Tramping dle mého názoru dokonale splňuje vlastně všechny výše uvedené charakteristiky. Trampové společně sdílejí hodnotový systém a tím naplňují potřebu sounáležitosti k danému společenství. Jedná se o specifický způsob trávení volného času tisíců obyvatel a svým členům slouží jako jeden z důležitých prvků identity. Zároveň vznáší na své členy určité požadavky: „ *Tramping není jen nedělní osvěžení. Toto hnutí je postaveno na daleko silnějších a důležitějších*

⁶ např. Roland Girtler v knize *Okrajové sociální kultury* (2001)

základech...Samota, sebekázeň a soběstačnost je dalším řetězem svéráznosti trampingu, přeměňuje chlapce v muže, zdravé, nebojácné, průbojné, poctivé muže pevných povah, kteří dovedou vlastními cestami kráčet k vytyčenému cíli“ (HURIKÁN, 1990, s. 11).

Samotní trampové často podporují ochranu životního prostředí, a jelikož se v určitém slova smyslu snaží o dosahování specifických cílů, můžeme tramping pojmout nejen jako subkulturu, ale také jako hnutí.

2 IDENTITA

V této kapitole se věnuji psychologickému pojmu identita. Nejprve uvedu několik definic od známých autorů, dále představím vlastní definici, která lépe vyhovuje předpokladům mého výzkumu. Identitu pojmám především ve vztahu k nějakému společenství, i proto věnuji zvýšenou pozornost teorii sociální identity, která tvrdí, že lidé svou identitu odvozují od příslušnosti ke skupině.

2.1 Vymezení pojmu identita

Tento pojem zavedl do psychologie pravděpodobně Sigmund Freud, avšak jako první podrobně rozpracoval problematiku identity psychoanalytik Erik H. Erikson. Od té doby byl přijat i v několika dalších oborech a vešel do obecného kulturního jazyka. Ve skutečnosti však neexistuje plně vyhovující definice identity, např. český ekvivalent „totožnost“ vystihuje jen neurčitě, co je míněno. Kupříkladu Říčan definuje identitu následujícím způsobem: „*Jde o metaforu, jež evokuje řadu pozitivních konotací, zejména „někam vědomě patřit“, „vědět, kým doopravdy jsem, a také tím autenticky být“, „znát své místo a své poslání ve světě, „vědět, co chci. Co dokážu a čemu věřím...“ (ŘÍČAN, 2007, s. 162).*

Nakonečný naproti tomu popisuje identitu jako „*vnitřní soulad s vnějšími projevy individua čili jejich autenticitu (pravost), soulad jeho osobnosti (vnitřního uspořádání) a jeho osoby (veřejného vystupování, jeho rolí)*“ (NAKONEČNÝ, 2009, s. 123).

Bačová rozděluje identitu na osobní a sociální: Osobní identita (ego identita) je prožitek sebe samého, vytváříme ji našimi představami o tom, co nás charakterizuje, určuje naši sebeúctu a respekt. Ovšem i ta je propojena se sociálním světem, protože odtud přichází uznání. Sociální identita je určena příslušností k nějaké sociální skupině a odlišností od skupin ostatních, vždy se vyvíjí v konkrétním sociálním a kulturním kontextu. Všeobecně se očekává, že příslušníci skupiny se budou chovat a konat určitým způsobem (BAČOVÁ, 2008).

Pro účely mého výzkumu preferuji pohled na identitu ve smyslu vztahování se k nějakému společenství, skupině či subkultuře. I když jedinec zůstává do určité míry sám sebou, prožívá vlastní autentičnost, jedinečnost a konzistentnost v čase a prostoru, jako člen nějakého společenství se odlišuje a vymezuje oproti členům odlišných skupin, což se může projevat módou, slovníkem či hudbou. Další rovinou je přijímání daného hodnotového systému, od kterého se odvíjí chování nebo prožívání daného jedince, životní styl apod. Identitu definuji následovně: **Identitou rozumím to, kým osoba je po stránce duševní ve vztahu k určitému společenství. Příčinnou podmínkou je přijímání specifických hodnot a norem s následnými individuálními projevy jako jsou chování, jednání a prožívání, životní styl či sebeprezentace společně se všemi dalšími následky, které plynou z příslušnosti k tomuto společenství.**

Identitu můžeme posuzovat jako proces či obsah. Zatímco obsahem se myslí uvědomované charakteristiky, kterými se člověk odlišuje a které má společné s ostatními, proces je celoživotní sebepoznávání a konstrukce, jakési hledání a zvnitřňování, osobní ideologie. Jak totiž uvádí Říčan, identita je celoživotním tématem (především však tématem v období pubescence a adolescence, tedy zhruba od 12 do 20 let), její hledání a budování často vede také k vnitřním konfliktům, jež mohou vyvrcholit v krizi identity (ŘÍČAN, 2007). Existuje celá řada teorií identity, mimo jiné proto, že identitu zkoumají různé psychologické směry. Ve své práci uvedu pouze některé z nich.

2.2 Teorie ego identity

Teorie ego identity je koncepcí německého psychoanalytika Erika H. Eriksona, dle něž se identita osoby vytváří spojením identifikací z dětství, současných identifikací a základních životních závazků. Erikson rozlišuje pojem „self-identita“ a „ego identita“ (VÝROST, SLAMĚNÍK, 2008).

Self identita je součástí organizace sebevnímání, ego identita je mechanismus, který umožňuje jistotu, že tak, jak udržujeme rovnováhu sami, budou ji u nás vnímat i ostatní. V Eriksonově teorii formování ego identity jsou nejdůležitější čtyři aspekty:

1. krize identity
2. institucionalizované moratorium
3. boj mezi egem a superegem o dominanci v osobnosti
4. stupně hodnotové orientace

Krize identity. Výsledkem vývoje v pozdní adolescenci je buď dosažení ego identity, nebo konfuze identity. Dle Eriksona existuje osm vývojových stupňů, tzv. etap vývoje člověka, každá taková etapa obsahuje napětí mezi dvěma póly, při kterém jedinec musí řešit základní psychologický rozpor. Toto napětí znamená tápání a hledání, tedy krizi identity.

Institucionalizované moratorium. Období adolescence je doba, kterou společnost poskytuje jedinci, aby si vytvořil zdravou identitu. Společenské instituce umožňují jedinci experimentovat s hodnotami a zkusit si role dospělého

Boj mezi egem a superegem o dominanci v osobnosti. Čím je tento boj těžší, tím obtížnější bude krize identity. Optimálním výsledkem je dominance ega v osobnosti.

Stupně hodnotové orientace. Erikson popisuje celkem tři stádia: 1. Morální stádium - absolutní víra v autoritu, odpovídá uvažování dětí. 2. Ideologické stádium - jedinec se snaží asimilovat různé (často protichůdné) zdroje autority, jedinec se musí rozhodnout pro svoji „pravdu“, odpovídá uvažování adolescentů. 3. Etické stádium – uvědomění, že každý jedinec je odpovědný za své konání a v jistém smyslu za celé lidstvo, odpovídá uvažování některých dospělých (VÝROST, SLAMĚNÍK, 2008).

2.3 Stavby identity podle J. E. Marcii

James E. Marcia přeformuloval a doplnil Eriksonovou teorii ego identity. Dle něj je pro styl formování identity důležitá krize a závazek. Krize znamená aktivní zkoumání, hledání a rozhodování o závazku identity. Závazek je výběr osobních cílů a hodnot, znamená dosažení stabilních hodnot a přesvědčení v jednotlivých oblastech života. Marcia rozlišuje čtyři rozdílné stavy identity:

- 1 **difuzní** – jedinec ještě nezačal vyvíjet identitu
- 2 **předčasné uzavření** – jedinec převzal hodnotové systémy, které měl k dispozici, vytvořil si je bez aktivního sebezkoumání či krize
- 3 **moratorium** - zkoumání alternativ
- 4 **dosažení identity** - stabilní systém závazků

2.4 Teorie sociální identity

Dle teorie sociální identity pojem „sebe“ obsahuje:

- personální identitu jako přesvědčení o svých dovednostech, schopnostech a vlastnostech
- sociální identitu odvozenou od svého členství v sociální skupině

Koncept sociální identity byl zaveden v 70. letech jako reakce na výzkumy provedené H. Tajfelem a J. C Turnerem, kteří využívali tzv. model minimální skupiny (minimal group paradigm). Lidé byli v experimentu rozděleni do skupin na základě banálních rozdílů a měli za úkol vyjádřit se o členech „vlastní“ a „cizí“ skupiny. Výsledky většinou potvrdily premisu o tom, že účastníci pozitivněji hodnotí příslušníky své skupiny, a to i v tom případě, že jsou hranice mezi skupinami bezvýznamné. Toto pouhé formální přiřazení do skupiny a definice a sebe sama jako člena skupiny vede ke vzniku sociální identity.

Teorie sociální identity tedy tvrdí, že lidé svou identitu odvozují od příslušnosti ke skupině i od nepříslušnosti k jiným skupinám. Jedinci jsou motivováni dosáhnout a udržet si vysoké sebehodnocení osobní i skupinové (jednají strategicky k zachování vlastní pozitivní sociální identity), snižují tedy hodnocení členů jiných skupin, aby jejich skupina vyzněla příznivěji. Když se toto nedaří, dalším možným řešením je rozchod se skupinou. Často také srovnávají vlastní skupinu s jinou převážně v těch vlastnostech, které zaručují příznivý výsledek. Základním předpokladem tedy je, že jednotlivci upřednostňují pozitivní představu o sobě před negativní (VÝROST, SLAMĚNÍK, 2008).

V rámci sociálních skupin tedy existují navzájem působící jedinci, kteří dodržují subkulturní normy a mají společné vědomí „my“, toto vědomí pak tvoří skupinovou identitu. Sociální skupiny také člověku umožňují utvářet identitu individuální (SMOLÍK, 2010).

Skupinová identita je většinou spíše symbolického charakteru. Přesto je pocit totožnosti spojen s konkrétními znaky, které mohou být různého charakteru, jednotliví členové se jimi odlišují a vymezují oproti členům odlišných skupin. Tyto znaky mohou být velmi různého charakteru, konkrétně u tramské subkultury to může být specifický tramský slovník, trávení volného času v přírodě, tramské oblečení a rituály (např. rituály spojené s výročními ohni), společná historie apod.

K vývoji sociální identity vede mimo jiné proces socializace. Velký sociologický slovník definuje socializaci jako: *„komplexní proces, v jehož průběhu se člověk jako biologický tvor stává prostřednictvím sociální integrace a komunikace s druhými, sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti. Toto spočívá v osvojování hodnot, norem a způsobů jednání srozumitelných a platných v dané kultuře i subkultuře“* (LINHART aj., 1996, s. 1012).

Člověk tak získává sociální identitu prostřednictvím komunikace s ostatními, tím, že se učí chovat adekvátním způsobem ve společnosti, a to po celý život. Důležitými pojmy v rámci sociální identity jsou *sebepojetí* a *sebeúcta*. *Sebepojetí* je právě sada přesvědčení a postojů k sobě jako k objektu vlastních reflexí, která se vyvíjí v raném dětství kontaktem dítěte s jeho okolím a v interakci s ostatními. Obsah přesvědčení o sobě samém je samozřejmě vysoce individuální a závisí na zkušenosti a statusové pozici (MORGAN, SCHWALBE, 1990). Sebeúcta odráží sociální identitu člověka, a jak již bylo řečeno výše, je umožněna touhou udržovat hodnotící nadřazenost vlastní skupiny, a naopak negativním viděním skupin cizích.

3 ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V předcházejících kapitolách jsem se nejprve pokusila nastínit problematičnost pojmu tramping. Existuje celá řada definic od různých autorů, pro potřeby své práce jsem vymezila vlastní definici, která se vztahuje ke zkoumanému problému identity a popisuje tramping jako subkulturu, jež funguje jako katalyzátor při formování osobnosti.

Zařazení do historického kontextu odhalilo některé proměny trampingu během let. V dobách komunistického Československa mělo trampování často i jiný rozměr než jen potulování se přírodou, tento jev byl několikrát v historii zakazovaný a pronásledovaný, mnohokrát byl projevem revolty a potřebou vymezit se proti režimu. S otevřením hranic se stal tramping méně atraktivní, došlo k poklesu počtu lidí, kteří se mu aktivně věnují, tramping však nezanikl. Dalším důležitým krokem pro pochopení tohoto fenoménu bylo vymezení trampingu jako subkultury. Trampové společně sdílejí hodnotový systém a tím naplňují potřebu sounáležitosti k danému společenství, zároveň se jedná o specifický způsob trávení volného času a určité vymezení proti většinové společnosti.

Dalším relevantním pojmem práce je identita. Můžeme na ni pohlížet z různých hledisek, lze ji posuzovat jako proces či obsah, rozdělit ji na identitu osobní a sociální. Mnoho autorů definuje identitu po svém a někdy lze jen těžko hledat společného jmenovatele. S ohledem na výzkumnou část práce preferuji pohled na identitu ve smyslu vztahování jedince k určitému společenství, skupině či subkultuře. Představila jsem tři teorie identity, teorii ego identity, stavy identity podle J. E. Marcii a teorii sociální identity, na kterou jsem vzhledem k povaze práce kladla hlavní důraz.

4 METODOLOGIE PRÁCE

V této části práce se věnuji postupům a metodám, na kterých je založena výzkumná část diplomové práce. Představím zde cíl výzkumu, výzkumnou otázku, výzkumnou metodu, výzkumný vzorek, výzkumné techniky (popíši techniku zúčastněného pozorování, postup práce v terénu a rozhovor), postup při analýze získaných dat a zakotvenou teorii.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumné části je zjistit, jaký vliv může mít trampská subkultura na identitu jedince. Při analýze problému budu vycházet z teoretických koncepcí popsaných v předchozích kapitolách, především z vlastních definic klíčových pojmů tramping a identita a z teorie sociální identity. Záměrem je popsat, jak vybraní příslušníci tramského hnutí prožívají to, čím jsou a zdali toto prožívání vlastního já nějak souvisí s příslušností k dané subkultuře. Zároveň bych ráda zjistila, která témata týkající se identity, vnímají jako důležitá a proč.

Tramping lze zkoumat z mnoha pohledů, existuje celá řada zejména antropologických výzkumů, které se zabývají vybranými tramskými osadami či lokalitami (HAJNÁ, 2009), popisují historii trampingu v Čechách (KNAPP, 2008), analyzují vztah trampů k přírodě (ČUPROVÁ, 2011) či zkoumají tramping z pedagogického hlediska (POKORNÝ, 2013). Oproti pedagogickým a antropologickým přístupům volím perspektivu psychologa se zvláštním zřetelem k identitě, ale využívám primárně antropologickou metodu terénního výzkumu.

Součástí výzkumu byl mimo jiné sběr relevantních dat o trampování v okolí Humpolce na Vysočině (historických, zeměpisných, antropologických, psychologických apod.). Sledovala jsem vybrané společenství trampů, pozorovala jejich život v tramské osadě i mimo ni, zkoumala jsem skupinovou dynamiku, zvyky a rituály, roční cyklus života osady, typické aktivity, oblečení a výbavu, písňe apod.

4.2 Výzkumná otázka

Na začátku práce jsem vymezila tramping jako výraz označující subkulturu, která je definovaná životním stylem spojeným s pobytem v přírodě, touhou po romantice a vyznáváním specifických hodnot a norem, které pomáhají formovat lidskou osobnost a spoluutvářejí identitu členů této subkultury. V daném kontextu identitou rozumím to, kým osoba je po stránce duševní ve vztahu k určitému společenství. Nyní uvádím výzkumnou otázku, která propojuje tímto způsobem definované pojmy: jaká je identita vybraných členů trampské subkultury a jak je ovlivněna příslušností k této subkultuře?

4.3 Výzkumná metoda

Pro svůj výzkum jsem použila metodu terénního výzkumu, tedy základní metodu sociální a kulturní antropologie, která slouží ke zkoumání fenoménů nebo lidí v prostředí, ve kterém žijí. Cílem je získat co nejpodrobnější znalosti o zkoumaném jevu, vyhnout se vlastním předsudkům a pochopit prostředí v jeho odlišnosti. Průkopník metody terénního výzkumu v antropologii byl Alfred Corn Haddon, který podtrhl význam práce v terénu a nezbytnost zaměřit se na zkoumání jasně vymezených regionů. Výzkumník by se při použití metody terénního výzkumu neměl spokojit se zobecněnými informacemi, nýbrž zkoumat všechny rysy života konkrétně (SOUKUP, 2014).

4.4 Výzkumný vzorek

První aktivitou v rámci diplomové práce bylo kontaktování řady osob, které se aktivně věnují trampingu na Vysočině. Tyto osoby jsem oslovila telefonicky či emailem, sama jsem se několikrát zúčastnila některých trampských aktivit, většinou se však jednalo o „individuální tramping“⁷. Pro úspěšnou realizaci mého výzkumu však bylo vhodnější zaměřit se na skutečnou trampskou osadu a její členy. Vyloučila jsem tedy osoby provozující již zmíněný tramping individuální a zaměřila se na ty, kteří pravidelně navštěvují některou z trampských osad. Nejprve

⁷ lidé hlásící se k idejím a atributům trampingu, kteří ovšem pravidelně nenavštěvují vybrané trampské osady.

jsem tedy oslovila jednotlivé trampy, kteří mi pomohli s výběrem vhodné tramské osady, dále jsem se zaměřila výhradně na vybranou osadu a její členy. Jako nejvhodnější jsem pro svůj výzkum vyhodnotila osadu „Skaláci“. Zásadním faktem byla její relativně snadná dostupnost, ale také ochota a nadšení jejích členů podílet se na mém výzkumu.

V širším slova smyslu tvoří výzkumný vzorek celkem dvanáct osob (to jsou členové tramské osady, kteří byli podrobeni zúčastněnému pozorování a rozhovorům), výzkumu identity se zúčastnilo pouze sedm osob, pět mužů a dvě ženy ve věku od 23 do 57 let. Někteří se nechtěli nebo nemohli na zkoumání identity podílet (bylo to především z časových důvodů). Jednotlivé členy skupiny ještě podrobněji představím v samostatných kapitolách⁸.

Celkově mohu říci, že hlavním kritériem pro výběr výzkumného vzorku byly pravidelné návštěvy vybrané tramské osady a podílení se na jejím chodu. Dále také sociální vazby s ostatními členy této osady, ale i zájem o ideologii a atributy trampingu, jako je např. táboření, turistika v přírodě, ekologie apod.

4.5 Výzkumná technika

4.5.1 Zúčastněné pozorování

Jako techniku sběru dat jsem zvolila pozorování, konkrétně jsem aplikovala metodu zúčastněného pozorování, při kterém pozorovatel vstupuje do skupiny zkoumaných subjektů a de facto se stává aktivním členem skupiny. *„Zúčastněné pozorování spočívá v přímé nezprostředkované účasti antropologa na životě studované komunity, kdy probíhá informální sběr etnografických dat při osobní účasti na přirozeně probíhajících kulturních jevech a sociálních situacích a procesech“* (SOUKUP, 2014, s. 93).

Disman rozlišuje čtyři kategorie zúčastněného pozorování, já se identifikuji s pozicí „účastníka jako pozorovatele“. Výzkumník se v této pozici plně účastní života skupiny, zároveň však nezatajuje skutečnost, že ji zkoumá (DISMAN, 2000).

⁸ kapitoly 5.2 a 6.1

Tato technika se mi jevila vhodná zejména proto, že poskytuje vhled do kontextu vztahů a událostí, což je velmi důležité při zkoumání jakékoli skupiny osob. Samozřejmě je velmi podmíněna subjektivitou výzkumníka, pokud se však podaří „proklouznout“ do zkoumané komunity, velkou výhodou je možnost studování normálního chování lidí v jejich přirozeném prostředí (SOUKUP, 2014). A popsat život trampů v tramské osadě, tedy jejich chování a fungování v přirozeném prostředí, je jedním z cílů této práce.

4.5.1.1 Průběh výzkumu v terénu

Tento typ výzkumu je časově náročný. Aby se mi podařilo dobrat co nejrelevantnějších poznatků, navštívila jsem osadu „Skaláci“ celkem čtyřikrát, dvakrát od pátku do neděle (pozorovala jsem pobyt některých členů v osadě i práci na srubu), jednou od soboty do neděle (během výročního ohně) a jednou pouze v úterý. Trávila jsem v osadě či jinde v přírodě celé dny i noci, jela jsem společně s některými členy osady na vandr, zúčastnila se běžných činností, návštěvy hospody, turistických aktivit i výročního ohně. Sběr dat probíhal od května do července 2015.

Svoji pozornost jsem zaměřila hlavně na charakteristiku skupinových vztahů, rituály (např. oheň) a způsob trávení času v osadě i mimo ni, okrajově jsem se zaměřila na podobu osady, její umístění a vzhled krajiny, osadní symboly a oblečení společně se specifickou „výbavou“ trampů. Historii tramské osady jsem popsala na základě rozhovorů, některé informace jsem čerpala z uvedené literatury.

Snažila jsem se také opírat o různé zdroje dat - zúčastněné pozorování, rozhovory a některé texty, jako jsou internetové stránky nebo novinové články a zápisky z deníků jednoho respondenta v souladu s tím, co říká Eriksen. „*Terénní výzkum je nutno doplnit dalšími zdroji, jež osvětlí širší souvislosti jevu, který badatelé zkoumají zúčastněným pozorováním*“ (ERIKSEN, 2008, s. 48). Vedla jsem si terénní poznámky o chování pozorované skupiny či o některých relevantních jevech, kam jsem si zapisovala postřehy a poznámky, které jsem později přepsala do souvislého textu. V průběhu pozorování jsem se potýkala s několika problémy, největším byla otázka validity. Pro dosažení co nejvyšší validity je potřeba neustále reflektovat postupy výzkumu, musela jsem dbát na to,

jestli zkoumám to, co chci zkoumat a snažit se filtrovat data, která nejsou pro můj výzkum relevantní.

Ke všemu jsem si vedla reflexní deník, kam jsem si zapisovala svoje emoční stavy, nálady a pocity vůči lidem a událostem. Současná antropologie totiž vyžaduje, aby se všechny terénní zkušenosti pečlivě monitorovaly, analyzovaly a tvořily tak součást datové základny (SOUKUP, 2014). Pokaždé, když jsem se cítila špatně nebo nesvá, „vypsala“ jsem se do reflexního deníku. To jsem se snažila v souladu s tím, co říká Amanda Coffey, zahrnout také do konstruování textů. Je nezbytné, aby výzkumník poctivě reflektoval své prožitky, protože nejde oddělit pozorujícího a pozorované (COFFEY, 1999).

Po skončení samotného pozorování v terénu jsem v klidném prostředí několikrát přečetla své záznamy, abych mohla interpretovat získaná data. Veškeré pozorování bylo předem naplánováno, všichni účastníci byli s výzkumem předem srozuměni a souhlasili s mojí přítomností v osadě i mimo ni.

4.5.2 Rozhovor

Rozhovor patří mezi nejvýhodnější a současně nejobtížnější způsob získávání empirických dat. Je prováděný s určitým výzkumným cílem, umožňuje zachytit nejen fakta, ale proniknout i hlouběji do motivů a postojů respondentů.

Jako nejvhodnější pro tento výzkum jsem stanovila tzv. polostrukturovaný rozhovor, který obsahuje prvky jak strukturovaného tak nestrukturovaného rozhovoru. Tento typ má předem daný soubor témat a otázek (tzv. jádro interview), avšak jejich pořadí, volba slov a formulace může být pozměněna, některé otázky mohou být dokonce vynechány, jiné mohou být přidány. Na jádro se pak nabaluje množství upřesňujících otázek, abychom pochopili, co má dotazovaný svou odpověď přesně na mysli. Téma tedy můžeme zkoumat více do hloubky.

Stává se totiž, že dotazovaný se v jedné odpovědi dotkne tématu, které je zařazeno až v další části rozhovoru. Osobně jsem během rozhovorů tuto flexibilitu několikrát ocenila, významně přispěla k přirozenosti výpovědí.

Respondenty jsem tedy nechala hovořit a v odůvodněných případech měnila pořadí či formulaci otázek. Rozhovory jsem zaznamenávala na digitální záznamník a následně jsem nejdůležitější data přepsala do textové podoby, kterou jsem analyzovala. Přepisovat veškerý audio záznam se mi jevilo jako zbytečně časově náročné (celkově se jedná o záznam o délce cca 140 minut), zároveň to nepokládám za příliš efektivní. Všichni účastníci byli předem seznámeni s použitím získaných dat, rovněž byli seznámeni s anonymizací (v práci nejsou uvedena krom členů kapely celá jména). Rozhovory probíhaly v osadě, na vandru, u jednotlivých respondentů doma, v hospodě a v podstatě všude, kde se dalo. Snažila jsem se nepoužívat direktivní přístup, odpovědi nijak nehodnotit.

Rozhovory posloužily jako podklady pro terénní výzkum, zároveň jako podklady pro výzkum identity členů tramské subkultury (v následující podkapitole popisují analýzu těchto dat).

4.5.2.1 Analýza dat získaných z rozhovorů (výzkum identity)

Poté, co jsem relevantní data přepsala do textové (elektronické) podoby, začala jsem s analýzou v souladu s metodou zakotvené teorie, tak jak ji popisují níže. Prvním krokem bylo tzv. otevřené kódování, během kterého jsem pročítala přepsané části rozhovorů a v každém jsem označila tvrzení, která se vztahovala k tématu identity. Následně jsem každé významové jednotce přiřadila zastřešující obecný pojem, provedla jsem tzv. konceptualizaci. Shodné nebo podobné pojmy jsem sloučila do kategorií, určila subkategorie, kterým jsem přiřadila vlastnosti a dimenze. Druhým krokem bylo tzv. axiální kódování, během kterého jsem hledala vztahy mezi kategoriemi. Postupovala jsem dle tzv. paradigmatického modelu. Ve třetí fázi jsem jako centrální kategorii určila identitu, což je i hlavním tématem výzkumu.

Metodu zakotvené teorie jsem zvolila proto, že téma identity členů tramské subkultury nebylo dosud probádáno, začínám tedy zkoumanou oblastí a nechávám, aby se vynořilo to podstatné (v souladu s metodou zakotvené teorie).

4.6 Zakotvená teorie

Autory zakotvené teorie jsou sociologové Anselm Strauss a Barney Glaser. Ti se na konci 70. let kvůli metodologickým neshodám v procesu kódování rozešli, což vedlo k přepracování teorie A. Straussem a J. Corbinovou, ze které ve své práci vycházím.

Tato metoda je induktivní, prací vzniká nová teorie. Cílem použití této metody je odhalení klíčových pojmů a vztahů. Práce s daty spočívá v kódování a interpretativním procesu. Dle Hendla kódování znamená rozkrytí dat směřující k jejich interpretaci, konceptualizaci a opětovnému skládání (HENDEL, 2005).

Zakotvená teorie má tři základní analytické fáze: otevřené, axiální a selektivní kódování. Prvním krokem je rozebrání údajů (otevřené kódování), naším úkolem je hledat významové jednotky. V podstatě v textu vyhledáváme pro nás relevantní informace, kterým přiřadíme obecnější název „pojem“. Související pojmy sloučíme do kategorií, které můžeme následně rozdělit na subkategorie a přiřadit jim určité vlastnosti, kterým ještě určujeme dimenze (umístění vlastnosti na škále). Druhou fází je axiální kódování, kdy subkategorie uvádíme do vztahu k nějaké kategorii a identifikujeme vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Postupujeme dle tzv. paradigmatického modelu, ve kterém analyzujeme:

- a) jev (ústřední myšlenka, událost, dění, případ)
- b) příčinné podmínky (události nebo případy, které vedou k výskytu vzniku jevu)
- c) kontext (vlastnosti, které danému jevu náleží)
- d) intervenující podmínky (ovlivňují strategii jednání: čas, prostor, kultura, apod.)
- e) strategie jednání a interakce
- f) následky

(STRAUSS a CORBINOVÁ, 1999).

Třetí fází je selektivní kódování, kdy hledáme jakousi centrální kategorii, která by zahrnovala všechny kategorie, tzv. kostru příběhu.

5 TERÉNNÍ VÝZKUM

5.1 Historie osady „Skaláci“

Tramská osada "Skaláci" byla založena na podzim roku 1980. Jméno osady je odvozeno od nedaleké obce Skála. Jmenuje se tak i chatová oblast s rybníkem, kterému zdejší lidé říkají Skalák. Jejimi zakládajícími členy byli Zdeněk (Sheriff osady), Jirka (Financ), Zdena (Činčila) a Mírek (Basmen nebo také Čert). Jednalo se o skupinu přátel z Humpolce, kteří organizovali vandry po okolí (Humpolec leží v okrese Pelhřimov v kraji Vysočina) a se zájmem sledovali ostatní tramské osady. Začali pravidelně tábořit v blízkosti obce Podivice (část obce Kaliště), cca 20 km od Humpolce v místě bývalého lomu, na doporučení kamaráda, který měl v blízkém okolí chatu.

Podivický lom vznikl na jaře 1939. Těžila se zde dvojslídna žula, která se používala na stavbu dálnice Praha - Brno. Mezi lety 1941 a 1945 byla práce v lomu zastavena, místní obyvatelé si zde zřídili úkryty na obilí a mouku. Po válce byl lom na krátký čas znovu otevřen, později vznikla na tomto místě skládka (PLEVA, 2011).

„Skaláci“ skládku zlikvidovali a usadili se v místě bývalého lomu, nejprve spali pod improvizovanými přístřešky (plachty a celty, popřípadě stany), dle slov Sheriffa Zdeňka *"to tenkrát nikdo moc neřešil"*. Členové osady se scházeli minimálně každý týden, zřídili ohniště (jedno malé pro vlastní účely a jedno velké, tedy oficiální ohniště, které se užívá dodnes během větších akcí), nechali vyřezat totem a ustanovili oficiální vlajku osady. Ještě na podzim roku 1980 byl zvolen Sheriff, tato volba nebyla zcela formálního charakteru, funkce připadla Zdeňkovi, kterého oficiálně jmenovali na improvizovaném vandru během slavnostního ohně. Zdeněk byl shledán jako nejschopnější a nejváženější člen kolektivu (na čemž se shodli všichni členové bez výjimky). Volba se okamžitě stala implementovanou,

což ztvrdila také „šerifská hvězda“, mosazná kopie obdobných symbolů šerifů z amerických westernů, kterou Zdeněk později obdržel⁹.

„Nebylo to asi tak, jak má být. Seděli jsme u ohně, to jsme byli tenkrát někde u Valašského Meziříčí na vandru a najednou na mě vybalili, že bychom jako správná osada měli mít i svého šerifa, a že se shodli na tom, že to mám být já. Takže žádný hlasování na papíře nebo že bych musel nějak dokazovat svoje schopnosti, to ne“

(rozhovor, Zdeněk, u něj doma, 29. 6. 2015).

Počátky historie osady jsou neodmyslitelně spjaty také se spřátelenou osadou Bílý Jeřáb, jejichž členové se po celé roky se „Skaláky“ přátelili a do roku 2000 společně organizovali výroční ohně. V roce 1982 byl mezi členy „T. O. Skaláci“ přijat Jiří (Bobánek), o tři roky později však z osady vystoupil. V roce 1996 do osady vstoupil Václav (Sokol Václav), v roce 2005 Zdeněk (Trop), Jakub (Australák) a Martin (Dlouhej), v roce 2006 Josef (Pepík), v roce 2008 Miloš a Marin (Jack) a v roce 2010 Zdena a Petr (Úhoř).

V průběhu roku 2002 ztrouchnivěl stávající osadní totem, členové osady ho nakonec odstranili a osada dále fungovala bez něj. V roce 2008 započala stavba srubu, 4. června byl navezen a složen materiál. Následující ráno se místo budoucí stavby začalo odlesňovat a vyměřovat, během čehož byla odkryta základová deska (pravděpodobně) bývalého muničního skladu. V průběhu dne byly postaveny všechny stěny srubu a rovněž ukotveny krovy. V neděli 7. června osadníci zhotovili podlahu a strop pobili palubkami, zateplili střechu, ukotvili komín a vyrobili nábytek (postele, lavice a stoly). Oficiálně byla stavba dokončena 26. října, kdy proběhlo slavnostní „Rozsvícení srubu“, součástí kterého bylo skromné posezení u ohýnku. O rok později osadníci postavili přístřešek a latrínu (*Historie trampské...*, 2011). Dne 21. srpna 2009 usadili nový totem, který za symbolické peníze vyřezal J. Ulrich z Ledče nad Sázavou, „Skaláci“ si totem sami nabarvili, převezli do lesa, usadili a slavnostně pokřtili.

⁹ šerifskou hvězdu dostali Skaláci darem od členů T. O. Bílý Jeřáb

V tomtéž roce zemřel po dlouhé nemoci jeden z osadníků Martin (Dlouhej, Dlouhý). Všichni členové osady se s ním přišli rozloučit do obřadní síně v Humpolci, v hospodě pak na jeho počest zahráli několik tramských písní. Zdena popisuje následující měsíce jako nejsmutnější čas v osadě: „*Všechny to hrozně sebralo, i když jsme viděli, jak je na tom Dlouhej špatně, bylo to fakt moc smutný, jako když zemře člen rodiny*“

(rozhovor, Zdena, v osadě, 28. 6. 2015).

Paralelně s historií osady se vyvíjela také historie osadní **country kapely Skaláci**, která byla založena již v roce 1980 a za dobu svojí existence hrála na mnoha country bálech, tramských srazech a potlačích, na Tramském podzimu¹⁰ 1993 získala dokonce Diváckou cenu. Momentálně kapela funguje ve složení Zdeněk Gregor – Sheriff a zakládající člen osady (kytara, zpěv), Václav Lukšíček (mandolína, kytara, zpěv), Miroslav Gregor – Basmen, Čert, zakládající člen osady (kontrabas), Petr Výborný (banjo, steel kytara) a Vladislav Nejedlý (kytara, harmonika, zpěv).

Skaláci během třiceti pěti let své historie organizovali mnoho potlachů a přesně 35 výročních ohňů. Největší se konal v roce 2005 k příležitosti 25. výročí založení osady, kterého se zúčastnilo 130 až 140 lidí. Několikrát oslavili významná jubilea svých členů a vypravili se na nespočet vandrů (nejvzdálenější destinací bylo jižní Švýcarsko).

5.2 Členové osady

Momentálně má osada 12 oficiálních členů, počítají se mezi ně zakladatelé, nebo lidé, kteří byli oficiálně přijati během přijímacího rituálu na výročním ohni. Jsou jimi Zdeněk (šerif osady), Jiří (*Financ*), Zdena (*Činčila*), Mírek (*Basmen*, *Čert*), Václav (*Sokol Václav*), Zdeněk (*Trop*), Jakub (*Australák*), Josef (*Pepík*), Miloš, Martin (*Jack*), Zdenka a Petr (*Úhoř*). Nejmladší Zdenca je 23 let, nejstarším členům Josefovi, Jiřímu a Zdeňkovi 57, jedná se tedy o dvougenerační osadu, přičemž dva členové (Martin a Miloš) jsou synové šerifa Zdeňka. Mezi neoficiální členy patří Andy, Honza a Pavel. Tito lidé jezdí společně s osadníky na vandry,

¹⁰ neoficiální festival tramské hudby

účastní se brigád, potlachů a některých schůzek, ale zatím nebyli oficiálně přijati během specifického rituálu na výročním ohni. Je pravděpodobné, že pokud budou i nadále v intenzivním kontaktu s osadníky, do budoucna se tak stane.

Někteří osadníci paradoxně vystupují proti označení „člen, členství“, připomínají přitom ideologii svobody a romantiky, která se s tramskou subkulturou pojí, možná se i vymezují proti komunistické doktríně minulých let, která používala slovo člen velmi hojně (člen Komunistického svazu mládeže, člen Mládežnické organizace pionýrského hnutí apod.).

„Člen, to zní fakt hrozně, já nejsem žádný člen, který by se někde upsal jak na úřadě nebo za komunistů, jsem jen mezi kamarády, to je celý“

(rozhovor, Jiří, osada, 28. 6. 2015).

„Mně se tohle označení moc nelíbí, zní to tak oficiálně...“

(rozhovor, Josef, osada, 28. 6. 2015).

Paradoxní na těchto tvrzeních je fakt, že „Skaláci“ samotní si potrpí na rituál, kterými nové příslušníky přijímají mezi sebe a i oni rozlišují mezi těmi, kdo jsou oficiálně nebo neoficiálně s nimi.

„Skalák je ten, koho přijmeme mezi sebe při takovém rituálu na výročním ohni, dostane potom naši nášivku a zahraje Vlajka¹¹. My si na to docela potrpíme, většinou s náma ten člověk nějakou dobu jezdí na akce a čeká se jen na vhodnou příležitost, kdy ho přijmout“

(rozhovor, Zdeněk, u něj doma, 29. 6. 2015).

Jak už bylo řečeno, osada má celkem 12 oficiálních a 3 takzvaně neoficiální členy. Každý člen je samozřejmě jedinečný a má i jedinečnou roli ve skupině. Vůdcem, mluvčím a zakladatelem osady, který se stará o pořádek a dodržování tradic, je šerif Zdeněk, který spolu se svými dvěma syny organizuje výroční ohně „Skaláků“. Na základě introspekce tvrdí, že má více méně stejné postavení jako každý jiný v osadě. Já jsem však během pozorování několikrát zaznamenala situace,

¹¹ tramská hymna

které napovídají tomu, že není ostatními vnímán, jak sám usuzuje. Často funguje jako katalyzátor v patových situacích.

Začíná hra zvaná „babince“¹², nějaká cizí žena hází válečkem do dálky, hodí daleko a raduje se ze svého výkonu, neznámý muž jí osočí z toho, že byl její pokus neregulérní, protože překročila vyznačenou pásku, začíná hádka, do které se postupně zapojuje čím dál tím víc lidí a situace začíná být nepřehledná a nepříjemná, do všeho se vloží Zdeněk, který jako mávnutím kouzelného proutku situaci uklidňuje.

(terénní poznámky, 34. výroční oheň, 3. 6. 2015)

Dalšími zakládajícími členy jsou Jiří, Zdena (Činčila) a Mírek, postarší generace trampů, vychováni v souladu s tramskou ideologií, vedeni k romantickému způsobu života ve spojení s přírodou. Trampují od dvou nebo tří let, v dobách tzv. normalizace byli v adolescentním věku, dříve pro ně tramping znamenal únik z šedivé společnosti socialistického Československa, nebo také osobní revoltu. Dodnes se jim líbí v lese, i když na vandry chodí už jen výjimečně (hlavně ze zdravotních důvodů). Každý rok se zúčastňují výročního ohně.

Václav a Josef tvoří specifickou část starších trampů, kteří byli do skupiny přijati až po několika letech. Václav figuroval dlouhou dobou jako člen spřátelené osady Bílý jeřáb, která před několika lety zanikla a tak oficiálně přešel ke „Skalákům“, ti ho považovali za velmi dobrého přítele i v dobách, kdy k nim ještě oficiálně nepatřil. Josef je v osadě od roku 2006, na začátku se zúčastňoval vandrů i potlachů, kvůli zdravotním obtížím už nejezdí do srubu ani na vandry. Stále však zůstává v blízkém kontaktu s osadníky, kteří v momentální době tvoří fundamentální základnu interpersonálních vztahů v jeho životě, čehož si velmi cení.

Mladší generaci reprezentují Zdeněk (*Trop*), Jakub, Petr, Martin, Miloš a Zdenka. Zdenka je v osadě nejmladší, což výrazným způsobem determinuje její postavení ve skupině. Ke „Skalákům“ oficiálně patří od roku 2010, již dříve se poměrně intenzivně setkávala s Martinem, kterého potkala na potlachu osady „Jeřáb“. Zdeněk (*Trop*), Jakub a Petr jsou spolužáci ze základní školy, jejich rodiče

¹² jedna ze soutěží na potlachu

bývali v osadě Bílý jestřáb. Jedná se o poctivé „čundráky“, kteří tráví minimálně každý druhý víkend na vandru. Zároveň se scházejí na potlaších, chodí spolu do hospod nebo jezdí na víkendy do srubu a k ohni. Zdá se, že tvoří jakousi „skupinu ve skupině“.

Zdeněk, Jakub a Zdenka se drží téměř celý den spolu, během trojboje¹³ stojí v kroužku a povídají si...u ohně sedí vedle sebe Zdeněk, Jakub a Zdenka, zpívají a občas si něco pošeptají a zasmějí se tomu, Miloš s Martinem si povídají, sem tam něco pošeptají Zdenka a všichni se smějí...ted' stojí všichni mladí několik metrů od hlavního ohně, v ruce drží pivo a vypadají, že se dobře baví, trvá to už asi hodinu nebo dvě.

(terénní poznámky, 34. výroční oheň, 3. 6. 2015)

Martin (26 let) je hlavním organizátorem brigád v osadě (stavba a přístavba srubu, pravidelné sekání trávy apod.), velmi aktivně se zapojuje do všech činností souvisejících s osadou. O tomto faktu svědčí i záznamy z mého terénního deníku, kde má Martin zdaleka nejvyšší skóre položek reprezentující pracovní a fyzickou činnost vynaloženou ku prospěchu osady (např. během přípravy na výroční oheň se jednalo o řezání dřeva, úklid, usazení sudu v zemi apod.). Martin je tímto způsobem vnímán prakticky celou skupinou. Na otázku, „kdo nejvíce pracuje?“ zmiňovali všichni jeho (krom zmiňovaného Martina, který nedokázal odpovědět). Ten rovněž maluje všechna „camrátká“ a „cancátka“ „Skaláků“ (viz příloha č. 1), je hlavním iniciátorem vandrů a společně s otcem a bratrem organizuje potlachy. Zároveň se zajímá o problematiku trampingu a trampské ideologie a vlastní několik cenných předmětů – mimo jiné i pro můj výzkum (oblečení, fotografie apod. – viz přílohy).

Miloš nevěnuje osadě ani trampingu tolik času jako Martin nebo Zdeněk, na vandry nejezdí tak často (dle jeho slov asi 10 vandrů ročně), pravidelně se zúčastňuje potlachů „Skaláků“ a sporadicky i výročních ohňů spřátelených osad. Miloš s Martinem jsou si vlivem společné konstelace (díky příbuzenskému vztahu a věku) velmi blízcí.

¹³ jedna ze soutěží na potlachu,

„Nejvíce blízko jsou si asi kluci Jack a Miloš a samozřejmě s tátou, tak to je jasné, když jsou rodina...ale blízký jsme si všichni se všema, bych řekl...my totiž moc neřešíme věk nebo pohlaví nebo kdo kolik vydělává peněz“

(rozhovor, Jiří, u něj doma, 29. 6. 2015).

Během zúčastněného pozorování jsem si tento fakt několikrát poznamenala do terénního deníku, při potlachu spolu trávili hodně času, seděli vedle sebe u ohně nebo stáli opodál, přátelsky se smáli apod.

5.3 Vztahy ve skupině

Jak vyplývá z výše uvedeného, osadníci jsou různého věku, pohlaví a vzdělání. Jedná se o velmi heterogenní skupinu, kterou spojuje záliba v trampování a dlouholeté přátelství. Na sílu vzájemného přátelství upozorňovali vlastně všichni, kteří se výzkumu zúčastnili. Respondenti během rozhovorů poukazovali především na fakt, že jim kamarádi z osady dokázali pomoci v těžkých chvílích. Například Josef, který je momentálně v invalidním důchodu, říká: *„Já jsem po operaci srdce a jednu chvíli jsem na tom byl opravdu špatně, ale kamarádi se na mě nikdy nevykašlali, chodili za mnou do nemocnice a pak domů a podporovali mě...toho si opravdu vážím, to je na tom všem to nejhezčí, že si umíme navzájem pomoci, máme mezi sebou opravdu hezký vztahy, všichni“*

(rozhovor, Josef, u něj doma, 29. 6. 2015).

„Vztahy máme mezi sebou hezký, jsme kamarádi už pěkně dlouhou dobu a nenapadá mi nic, na co bych si mohl stěžovat, hezký vztahy spolu máme. Jasně že se sem tam někdo pohádá, ale to bejvaj většinou kraviny“

(rozhovor, Zdeněk, u něj doma, 29. 6. 2015).

Na základě pozorovaných jevů, rozhovorů a zpráv z Martinova „cancáku“¹⁴ musím říct, že na mě skupina zapůsobila jako velmi pevná. Osadníci se k sobě po celou dobu chovali víceméně přátelsky, nikoho neostrakizovali, jednali navzájem

¹⁴ „Cancák“ je trampský památníček, do něhož si majitel zapisuje vlastní fantazie, co kde zažil a viděl, lepí si do něj fotky z vandrů, zapisuje texty písniček apod.

empaticky, naslouchali svým problémům a všechny povrchní konflikty řešili s upřímností a vzájemným respektem. Jen několikrát jsem byla svědkem povrchních sporů, které se týkaly převážně nesplněných pracovních povinností. I ke mně se osadníci chovali s patřičnou tolerancí a pochopením, když jsem si v některých situacích nebyla jistá.

U ohně bráchové diskutují o vztazích. Martin vypráví o dívce, kterou má rád, ale ona jeho ne, Miloš se ho snaží povzbudit. Celá situace je velmi emotivní, cítím se nepříjemně, že jsem svědkem něčeho tak osobního a je mi i trochu smutno.

(reflexivní deník, na vandru kdesi v Brdech, 6. 6. 2015)

Uvnitř skupiny se na jednu stranu tvoří dvě jakési podskupiny, diverzifikované dle věku, na druhou stranu skupina jako celek působí poměrně konzistentně. Existují zde blízké interpersonální vztahy napříč věkem, vzděláním i pohlavím. „Skaláci“ pořádají ve volném čase několik akcí, které mimo jiné dokumentují i četné fotografie (viz přílohy), dobrovolně spolu tráví mnoho času (svědčí o tom výčet akcí během ročního cyklu osady i hojná účast na těchto akcích) a dokonce se často navštěvují u sebe doma. Tyto návštěvy nefungují podle vzorce mladší k mladšímu a starší k staršímu, uskutečňují se napříč všemi věkovými kategoriemi. Dle výpovědí respondentů Martin navštěvuje doma úplně všechny, snad kromě Zdenky (*Činčily*), která bydlí jen v malém pokojíčku se sestrou. Hodně lidí se setkává u Josefa, protože je nemocný a je pro něj problematičtější někam přijít. Také u něj se schází de facto celá osada.

Na závěr podkapitoly ještě uvádím výtah z Martinova „cancáku“, který pomůže přiblížit dynamiku vztahů ve skupině:

„Bylo skvělé vidět všechny po delší době zase pohromadě, hrálo se a táta chytnul vypravěčskou náladu, takže se všichni celou noc smáli. Poznal jsem, že jsou všichni spokojení, protože jsou zase mezi svými. Pak se táta naštvál a zavelel ke spánku, když zjistil, že už jsou 3 hodiny ráno a mladý ještě nespějí“

(Martinův tramský deník, 24. června 2005).

5.4 Vztahy s ostatními trampy

Členové osady „Skaláci“ popisovali také vztahy s ostatními trampy: *„Ale jo, taky jsou přátelský, ale jak kdo, někdy se třeba stane, že Vám někdo závidí, že máte něco, co oni v osadě nemají, ale to bejvá opravdu výjimka. Hlavně když se Vám někdo nezdá, připadá Vám moc nóbl nebo nafrněnej, příště už si ho do osady nepozvete, většinou je to ale v pohodě a je sranda“*

(rozhovor, Zdeněk, u něj doma, 29. 6. 2015).

Osobní dojem z pozorování této interakce (mezi členy dané osady a cizími příslušníky tramského hnutí) de facto koreluje se Zdeňkovo tvrzením. Zkoumání tohoto jevu probíhalo během 35. výročního ohně a na víkendovém vandru do Vojenského újezdu Brdy, kam jeli někteří „Sakláci“ i „cizí“ trampové. Atmosféra na potlachu byla uvolněná, často se žertovalo a všude byl slyšet smích. Při tak velkém množství lidí ale není možné, aby mezi všemi existovaly intimní interpersonální vazby, spousta lidí se navzájem nezná a jednotlivé osady se drží spíše pospolu. Na vandru byla situace odlišná, zúčastnilo se ho jen pár lidí, a vztahy mezi nimi tak byly mnohem intenzivnější.

5.5 Osadní symboly

Elementárním symbolem je osadní vlajka. Ta vznikla již v roce 1980 a je na ní vyobrazená sekyrka zasazená v rozeklaném stromu se západem slunce. Během výročního ohně bývá slavnostně vztyčena v samém středu vlajkoviště, po obou stranách visí vlajky spřátelených osad. Existuje velká i malá verze osadní vlajky, velká má svoje místo v osadě a používá se výhradně během výročních ohňů, menší vlajka reprezentuje „Skaláky“ při návštěvách spřátelených osad (viz příloha č. 2). Původ vlajky popisuje šerif osady:

„Tu jsme vymysleli jako jednu z prvních věcí, no my jí vlastně ani tak nevymysleli, jako spíš okopírovali. Můj táta byl taky tramp a pořád někde maloval tuhle vlajku, mně se líbila, tak jsme si jí půjčili, myslím, že žádnou symboliku to moc nemá, ale je naše“

(rozhovor, Zdeněk, u něj doma, 29. 6. 2015).

Velmi důležitou roli hraje v osadní symbolice takzvaná domovenka, nášivka, kterou nosí členové osady na levém rameni, ta v podstatě kopíruje osadní vlajku (jedná se o její zmenšeninu). Osadníci ji obdrží během přijímacího rituálu na výročním ohni, a proto vlastnictví této nášivky kodifikuje jejich členství (viz příloha č. 3).

Dalším významným symbolem osady je totem (viz příloha č. 4), ten byl vyhotoven na zakázku, jednotlivé části tak osahují symboliku, která se váže k ideologii trampování a indiánské romantiky zejména v kontextu dané osady. Spodní část tvoří oheň, symbol dárce života a síly přírody, sekyrka a číslice 80 znamenají započatou práci v roce 1980 (v měsíci listopadu). Harfa poukazuje na fakt, že osada je hudební. „Skaláci“ dokonce tvoří hudební country skupinu, na potluchy jezdí několik hudebníků a mnoho členů osady ovládá hru na hudební nástroj. Slunce znamená, že osada je stále činná a indián s dýmku míru v ústech značí přátelské úmysly osady, na indiánské hlavě sedí sova, která symbolizuje moudrost a pokoru. Na těchto artefaktech se shodla bez výjimky celá osada.

5.6 Roční cyklus osady

Osada je díky nové generaci trampů velmi aktivní, během roku organizuje několik akcí, jako jsou vandry, sleziny, brigády a jednou ročně samozřejmě výroční oheň. Pro pochopení fungování osady je důležité připomenout, že ne všichni členové se pravidelně zúčastňují veškerých akcí. Jak bylo řečeno výše, často se navštěvují u sebe doma, někteří se pravidelně (několikrát do měsíce) scházejí ve srubu, zapálí oheň, popíjejí alkohol (nejčastěji pivo) a konverzují. Nyní krátce charakterizují všechny zmíněné aktivity osady.

5.6.1 Vandry

Bývá pravidlem, že na vandry jezdí především mladší generace, přičemž se nezřídka kdy mísí s ostatními trampy, buďto s těmi z jiných osad, nebo s trampy, kteří provozují tzv. individuální tramping. Často se také stává, že na čundr zavítá

člověk, který stojí úplně mimo tyto vymezené kategorie, kamarád z vesnice nebo hospody, někdy i tzv. „mastňák“¹⁵, se kterým trampové většinou nechtějí nic mít. V zásadě to funguje tak, že jezdí také kamarádi kamarádů a někdy se před výletem všichni „vandráci“ navzájem ani neznají.

„Takovejch 100 dní v roce jsem venku, ale já jsem z osady určitě neaktivnější, jsou lidi, který nejezdí třeba vůbec. Většinou se mnou jede někdo z osady, Miloš, Zdenka nebo Kuba, brácha je poslední dobou linej, ale dřív jezdil hodně, taky skoro každej vikend. Ale pořád je s kým jezdit, jezdí hlavně mladý, pro ty starší jsou už hlavně ty potlachy bych řek“

(rozhovor, Martin, v osadě, 30. 5. 2015).

Aby byl můj výzkum co nejširší, ve dnech 5. 6. až 7. 6. jsem se vypravila na trampský vandr do vojenského újezdu Brdy (vojenský výcvikový prostor, který je zvlášť vyhrazený k výcviku nebo působení ozbrojených sil, do některých částí je vstup oficiálně povolen o víkendech). Jelo nás celkem šest osob - tři členové osady (Martin, Miloš a Jakub), další dva zkušenější trampové ve středním věku a já. Pro představu o tom, jak takový vandr vypadá, předkládám ukázkou z terénního deníku.

V pátek večer se scházíme v Hořovicích (kam trampové přijíždějí klasicky vlakem v poněkud rozjařeném stavu). Nejprve zavítáme do místní hospody, tam zůstáváme asi dvě nebo tři hodiny, restaurační zařízení nakonec opouštíme v poměrně podnapilém stavu. Při odchodu se už výrazně stmívá, už za tmy dorážíme na místo cca 9 km vzdálené zříceniny hradu Valdek (po žluté turistické trase), kde nikdo nemá energii na rozdělávání ohně, konzumujeme proto potraviny, které nevyžadují tepelné opracování. Kluci si dávají rohlíky s paštikou a já mám s sebou zabalené řízky.

(terénní poznámky, u zříceniny hradu Valdek, 5. 6. 2015)

Druhý den pokračujeme po žluté do cca 5 km vzdáleného Komárova, kde se nachází hospoda (což znamená asi 4 hodiny zdržení) dál zpátky po žluté a následně

¹⁵ „Mastňák“ je pejorativní výraz, jímž trampové označují civilizací postižení obyvatele měst, s nimiž se setkávají v přírodě. Takoví lidé neovládají zásady života v přírodě, projevují naivní hloupost a nedostatek tolerance k přírodě.

na Jedovou horu, poblíž které se ztrácíme a táboříme kdesi uprostřed lesa. Když se setmí, rozděláváme oheň, opékáme burty a povídáme si ještě několik hodin. V neděli ráno se orientujeme na mapě (jako orientační bod nakonec slouží přístřešek Krejčovka, který míjíme po několika minutách), opouštíme nocleh a pokračujeme možná 22 km do Mýta u Rokycan (a do hospody), což je poměrně náročná trasa, i přesto, že se vyhýbáme příliš velkému převýšení.

(terénní poznámky, kdesi uprostřed lesa, 6. 6. 2015)

Celkově mě překvapilo, že jsme navzdory neustálým přestávkám a hojně konzumaci alkoholu, za tři dny urazili úctyhodných 49 km, trampové se chovali velmi uctivě k přírodě, dokonce sbírali pet lahve a plechovky z cesty. Bylo zřejmé, že si pobyt v přírodě velmi užívají, nejprve přírodu samotnou, několikrát jsme dělali takzvané „kochací“ přestávky, při kterých jsme sledovali panoramata a nasávali energii přírody, pozorovali každého zajímavého brouka nebo rostlinu apod., sekundárně také svobodu mysli a odpoutání se od problémů každodenního života (trampové o svobodě a romantice mluví velmi často). Tento naturální entusiasmus jsem několikrát pocítila společně s nimi: „*Cítím se velmi dobře ve spojení s přírodou, široko daleko tu není nic jiného, než energie v základní, člověkem (téměř) neovlivněné formě*“

(reflexní deník, kdesi uprostřed lesa, 6. 6. 2015).

Moje pocity ohledně interakce se členy tramské subkultury na vandru v Brdech nejvhodněji reprezentuje následující úryvek z reflexního deníku: „*Je mi dobře a zároveň není. Nic mi nechybí kromě blízkosti, kterou bohužel necítím*“

(reflexní deník, kdesi uprostřed lesa, 6. 6. 2015).

5.6.1.1 Alkohol

Na tomto místě bych ráda upozornila na jeden zajímavý rozpor, v rozhovoru s Milošem jsem se ptala na postoj k alkoholu a jeho konzumaci během vandru: „*Jo, pijeme na vandrech, to je normální, ale nikdo to moc nepřeháníme, to zas ne, že by to bylo jenom o tom alkoholu, to já ani nemám rád, když lidí chodí na vandr*

chlostat a pak řvou, dělaj bordel, odhazujou plechovky s pivem na zem a tak, nemělo by to bejt jenom o tom pití, i když přiznávám, že do hospody zajdem“

(rozhovor, Miloš, v osadě, 15. 5. 2015).

Je zřejmé, že konzumace alkoholu k trampování patří. Zmínku o tomto fenoménu jsem objevila dokonce v tramském magazínu z roku 1929, kde „Géza Včelička“, literát a tramp popisuje průběh jednoho vandru: *„Je známo, že jste zvraceli po Poděbradské kyselce, že štábní kapitán Kareš je ohrožen slepotou po požití dřevěného lihu, takže ani nevidí, a že šerif Novák léčil játra v Karlových Varech“* (Tramp, 1929).

Postoj k alkoholu je u trampů samozřejmě individuální, existují osady, které pořádají prohibiční výroční ohně, někteří trampové na vandru abstinují, častěji se intenzivně pije. O tomto faktu svědčí mimo jiné i výpovědi respondentů i moje vlastní zkušenost ze zúčastněného pozorování na vandru v Brdech. Během necelých tří dnů jsme celkem třikrát navštívili hospodu a zdaleka nezůstalo u umírněného popíjení. Pro představu útrata v první hospodě v Hořovicích činila 1352 Kč pouze za alkohol.

5.6.1.2 Oděv a výbava

Skaláci vyznávají spíše tradiční způsob oblékání, např. aktivní „vandráci“ Martin s Milošem na vandry nosí světlezelenou košili s domovenkou na levém rameni (viz příloha č. 3), zelené „kapsáče“ a kanady. Pokaždé si balí takzvanou „usárnu“, Americkou vojenskou tronu připomínající tvarem v rozbaleném stavu povijan pro nemluvně. Zabalit ji předepsaným tradičním způsobem však vyžaduje praxi a s nadsázkou se dá říci, že každý styl zabalení „usárny“ nese jistý rukopis jejího majitele (*Velký tramský slovník...*, 2011). Martinovo i Milošovo „usárna“ je pískové barvy a v zadní části má naražené typové razítko. (viz příloha č. 5). Jakub preferuje takzvané „tele“: *„Vždycky se snažim brát si něco zelenýho, ale košile mně nevyhovuje, strašně to škrábe a nepřipadám si v ní moc dobře. Věšinou si беру tele s celtou, podle toho, jaká má bejt zima“*

(rozhovor, Jakub, na vandru, 6. 6. 2015).

Tele je slangový výraz pro vojenskou tornu z první světové války, původně německého či rakouského původu. Například Jakub zdědil tu svojí po otci. (viz příloha č. 6). Skaláci“ si s sebou zásadně nenosí jinou část oděvu než tu, kterou mají zrovna na sobě (kvůli odlehčení), k jídlu kupují většinou plechovky s masem nebo fazolemi, o které se vždy navzájem dělí. Důležitou součástí výbavy jsou ešus, vojenská maskovaná celta a nůž, Martin s sebou vozí také starou vojenskou čturu a speciální spací pytel nadměrné velikosti, šitý na zakázku. Jakub s Milošem vlastní starý armádní spacák.

5.6.2 Sleziny

Přibližně jednou za měsíc se organizuje takzvaná slezina, tzn. schůze, na které se sejdou členové osady a domlouvají technické záležitosti (kdo co zařídí apod.). „Skaláci“ se na sleziny svolávají pomocí telefonu, scházejí se většinou v hospodě. Oblíbené jsou hospody „Rybárna“, „U kalicha“ nebo „U černého koně“ v Humpolci. Často se na těchto posezeních hraje na kytaru a zpívají country písně, někdy zahraje i kompletní country kapela Skaláci. Tyto sleziny slouží k organizování brigád, výročních ohňů, vandrů nebo jiných setkání i koncertů. Sleziny bývají dosti variabilní, někdy se odehrávají přímo v osadě. Na slezinách nebývají pravidelně účastni úplně všichni.

„Někdy se nás sejde pět, šest, někdy přijdou jen dva, to je různý, jak má kdo čas, ale všichni se scházíme většinou jen na kulatinách někoho z nás“

(rozhovor, Zdeněk, u něj doma, 29. 6. 2015).

5.6.3 Pobyt v osadě

Specifická aktivita tramské osady „Skaláci“ je prostý pobyt v osadě, nejedná se o slezinu, jelikož primárním účelem není organizace čehokoli. Můžeme si jej představit jako spontánní návštěvy srubu, které mohou být na jeden den, víkend nebo i celý týden. Jelikož srub je vybaven dohromady třemi postelemi, bývá zde možnost celkem komfortního přespání. „Skaláci“ se zde scházejí poměrně často, a to dokonce i v zimě. Program těchto setkání je samozřejmě individuální,

často se hraje na kytaru a zpívá, hrají se karty (většinou žolíky) nebo deskové hry (dostihy, šachy nebo „člověče, nezlob se“ apod.), když je hezké počasí střílí se z luku a chodí k řece. Při těchto akcích se využívá pouze malé ohniště (pravidla přikládání do ohně zde nejsou přísně kodifikovaná), celkově je všechna zábava víceméně volná a každý si může dělat, co chce.

Zdenka sedí v přístřešku a snaží se naučit hrát na kytaru, učitele jí dělá Zdeněk, který se na mě tváří spiklenecky, jakoby chtěl dát najevo, že Zdenka není zrovna největší talent. Je hrozné horko, Martin s Milošem se snaží zburcovat tábor a zorganizovat nějaké hromadné koupání. Jiří leží na trávě a nedělá nic. Jakub s Petrem hrají karty, ale netváří se, že by je to zrovna moc bavilo.

(terénní poznámky, v osadě, 1. 8. 2015)

Snažila jsem se dopátrat toho, jak frekventovaný je takový pobyt v osadě a kteří z osadníků a jak často se těchto setkání zúčastní. Zde jsem zaznamenala rozpor mezi Jiřího a Zdeňkovými odpověďmi. Zatímco Jiří tvrdí, že se takto sejdou maximálně dvakrát nebo třikrát do roka, Zdeňkova verze je poněkud maximalističtější: „*My se tu scházíme třeba i několikrát do měsíce, ale ne každé, jak kdo má čas a dovolenou. Jezdí spíš ta starší generace, mladší chodí po vandrech a my starý se válíme v osadě*“

(rozhovor, Zdeněk, v osadě, 1. 8. 2015).

Pátrala jsem tedy po relevantních informacích, které by mi dopomohly přiblížit se ke skutečnosti. Zajímavé bylo, že se výpovědi jednotlivých respondentů navzájem výrazně lišily. Mladší generace odpovídala v rozmezí jednoho až pěti setkání za rok, starší v rozmezí jednoho až dvou setkání měsíčně. Výjimkou byl Jiří (57 let), který hovořil o dvou, maximálně tří setkání za rok.

5.6.4 Brigády

Brigády jsou akce, při kterých se osadníci sejdou, aby pracovali ku prospěchu osady (stavba srubu nebo přístřešku, přístavba, výroba nábytku, natření a usazení totemu, příprava před potlachem, sekání trávy, úklid a jiné činnosti sloužící

ke zvelebení osady). Normálně jsou brigády asi čtyřikrát za rok, v poslední době bývají každý týden z důvodu přístavby verandy. Veranda je nyní téměř hotová (předcházela tomu instalace stěnových trámů, střechy, podlahy a první nátěr), v momentální chvíli zbývá pouze natřít dřevo a přestěhovat venkovní nábytek (stůl a dvě lavice). Brigády jsou dobrovolné a jak to tak bývá, někteří pracují více než jiní. Největším dřičem byl vyhlášen Martin, který je v této chvíli na nemocenské dovolené a několikrát týdně jezdí do osady pracovat. Brigád se často zúčastňuje také šerif Zdeněk, Miloš, Jiří a Zdenka (Činčila). Zdeněk a Zdena pracují na dvanáctihodinové směny a Jiří je nezaměstnaný a tak je pro ně dost dobře možné trávit některé dny při práci na srubu.

Časová flexibilita samozřejmě není jediným faktorem při rozhodování, zda pracovat či nepracovat, některým se zkrátka pracovat moc nechce. Z rozhovorů vyplynulo, že tato skutečnost je „dřiči“ s nevolí trpěná.

„Nojo, ne každej pracuje, prostě každej na tu práci není, trochu mi to štve, ale co se dá dělat“

(rozhovor, Martin, u něj doma, 29. 6. 2015).

Tato pracovní nevyváženost bývá někdy předmětem drobnějších konfliktů ve skupině. Na druhou stranu se nejedná o nic dramatického, byla jsem svědkem několika mála sporů, které měly základ v tom, kdo co neudělal, situace se vždy poměrně záhy uklidnila a nikdy výrazně nenarušila vztahy ve skupině.

5.6.5 Výroční oheň

Nejvýznamnější událostí v životě osady je oslava dalšího roku existence - výroční oheň, tzv. potlach. „Skaláci“ ho pořádají každý rok, výjimečně se ho zúčastní až 140 lidí, průměrně kolem 70 až 80 lidí.

Tuto slavnostní událost vnímají osadníci velmi vážně, samotné akci předchází celoroční příprava. Nejprve se vyrobí takzvaná „zvadla“, která Skaláci posílají buďto emailem, nebo poštou. „Zvadla“ představují tradiční způsob, jak seznat kamarády trampy na potlach, většinou se jedná o kartónek velikosti

pohlednice s obrázkem. U „Skaláků“ je vyrábí Martin, lícovou stranu tvoří obrázek nebo fotografie ohně, osady apod. (viz příloha č. 7). „Zvadlo“ na letošní výroční oheň představuje (atypicky) stará kartonová jízdenka na vlak s datem a místem konání na přední straně. Potlach je pouze pro zvané, (pozvání jdou trampové z celé republiky, výjimečně na něj zavítá také cizí člověk (někdo z vesnice). Největší práci zabere výroba „camrátek“ a soutěžních cen. „Camrátko“ jsou upomínkové předměty (obvykle šikmo seříznutý plátek z březové kulatiny zdobený obrázkem s trampskou tematikou), které dostávají všichni za účast na potlachu. Martin jich za rok vyrobí kolem sta kusů, všechny maluje ručně speciálními barvami na dřevo (viz příloha č. 1).

Čtrnáct dní před akcí se trampové sejdou, aby nosili dřevo. Jako zásobárna jim slouží okolní les. Jelikož se osada nachází na místě bývalého lomu, stromy se sami vyvrací, tudíž není nutné je kácet. Řežou se klády na hranici, prořezávají křoviny, sbírá se chřastí na podpal, uklízí okolí a seče tráva v místě velkého ohniště (zadní louka). Šerif osady vybere od ostatních peníze, za které se nakoupí občerstvení (guláš, polévka, uzeniny, sudy s pivem apod.).

Výroční ohně „Skaláků“ se konají vždy na podzim nebo na jaře. Potlachy se obecně v létě pořádají jen málokdy a to z důvodu extrémního sucha, které by mohlo být v kombinaci s ohněm nebezpečné. Letošní potlach proběhl ve dnech 13. a 14. 6. 2015 a stal se zdrojem nepostradatelných dat pro můj terénní výzkum. V následujících řádcích předkládám záznam o událostech z 35. výročního ohně, který vnikl analýzou terénních poznámek psaných na místě v průběhu celých dvou dnů.

35. výroční oheň

V sobotu ráno šerif s Jiřím připravují ohniště. Polena skládají tak, že se jednotlivá patra směrem vzhůru zužují, a proto svým tvarem připomínají asijskou pagodu, dole ponechávají volný prostor pro vložení hořící pochodně. Tato činnost vyžaduje poměrně velkou fyzickou zdatnost a šikovnost, v konečné verzi je hranice asi jeden metr vysoká. O hodinu později nosí Martin sudy s pivem a připravuje občerstvení v přístřešku (vařená kolena), Zdena (Činčila) přiváží v obrovském kotli

guláš a buřty na oheň a následně se pustí do přípravy soutěží pro děti. Kolem dvanácté hodiny už postává v osadě kolem 30 lidí (i s dětmi). Jeden postarší tramp v nápadné zelné kamizole vytahuje mandolinu, další mladší tramp (pravděpodobně z úplně jiné osady) bere do ruky banjo a společně se pouští do jakéhosi „country jamování“, které v ostatních vyvolá nevídaný entusiasmus. Přichází čím dál více lidí, například jedna veselá partička z Moravy, která je opravdu velmi hlučná. Všichni se dobře baví, těsně před oficiálním začátkem je nás 90, možná i více. Přibližně dvacet nebo třicet dětí neorganizovaně pobíhá po louce. Ve 14 hodin Zdeněk vyhlásí oficiální začátek, čemuž předchází krátký nekonvenční proslov.

Součástí každého výročního ohně jsou také originální soutěže (děti a dospělí soutěží zvlášť). Pro letošní rok se soutěžení skládá z trojboje (šipky, hod hvězdicí na terč a střelba vzduchovkou), skákání v pytli, přetahování lanem a hod vajíčkem. Hod vajíčkem je originální hra spočívající v přehazování vajíčka dvěma soutěžícími tam a zpět. Soutěžící nejprve stojí velmi blízko u sebe, vzdálenost mezi oběma hráči se každým hodem zvyšuje, nakonec prohrává ten, komu se vajíčko rozbije. Vítězem celé soutěže je člověk, který dojde nejdál. Tradičně jsou součástí her takzvané „babince“, tedy soutěže pouze pro ženy. Tento rok se jedná o hod válečkem do dálky, pravidla jsou jednoduchá, kdo dohodí nejdál, vítězí. Každá soutěž má postupem času svého vítěze, všichni okolo se baví, přichází slavnostní vyhlášení vítězů a předávání cen. Největší úspěchy má „Hajnej Bob“, kamarád z „T. O. Černá perla“, směje se a postupně přebírá hlavní cenu za trojboj, skákání v pytli i hod vajíčkem, Zdeněk komentuje veškeré dění a rozdává „camrátka“ za účast, vypadá dojatě a děkuje všem kamarádům za to, že opět dorazili v tak hojném počtu.

Večer přichází nejslavnostnější okamžik celého roku, zapálení ohně. Tento akt má skutečně obřadní charakter, začíná přesně se západem slunce, oheň se zapaluje čtyřmi pochodněmi, které přinesou čtyři předem zvolení jedinci, pro tento rok jsou jimi Lišák z „T. O. Netopýr Brno“, Bob z „T.O. Marschal Vlašim“, Kubík z Prahy a „Luciáno“ z „T. O. „Uzenáči“. Tento úkol je nesmírná čest, trampové se sejdou u stožárů, zapálí pochodně a v tichosti se postaví každý z jedné strany hranice, k ohni přistupují jednotlivě. Oheň se zapaluje ve jménu krásy, síly, pravdy a lásky. Lišák zapaluje hranici s těmito slovy: „*Já přicházím ze západu a zapaluji*

oheň ve jménu přátelství.“ Následně toto opakují zbylí tři, z jihu, z východu a nakonec ze severu. Po tomto aktu hraje hymna táborových ohňů „*Vlajka vzhůru letí*“ od Jana Kordy¹⁶, během které se na stožár vytáhne osadní vlajka (viz příloha č. 2), všichni stojí. Poté se uzavře kruh ohně a vyhlásí se ohnivec, který jako jediný může do tohoto kruhu vstoupit a přikládat. Pro letošní rok je jím Zdenka.

„Ohnivce jsem nikdy v životě nedělala, je to pro nás trampy taková čest, možná to někdo nepochopí, ale my k tomu ohni chováme velkou úctu, nikdo tam nesmí nic vhadzovat nebo tak, dokonce ani přikládat“

(rozhovor, Zdena, výroční oheň, 13. 6. 2015).

Následně se všichni posadí, Zdeněk oficiálně zahájí volnou zábavu. Country kapela „Skaláci“ je pro dnešní večer kompletní a tak se pouští do improvizované produkce u ohně. Hrají se věci od *Green Horn*, *Rivoly* nebo *Waldemara Matušky*, většina trampů nemá s texty potíže, někteří drží v ruce zpěvník, na který si svítí „čelovkou“. U ohně sedí také děti, čepuje se pivo a konzumuje guláš, a kdo chce, může si u menšího ohně upéct také buřty. Veškeré jídlo a pití je zdarma, všichni se dobře baví, postupem času se společnost kouskuje, některé děti jdou spát. Lidé mohou spát v podstatě všude, v lese pod celtou, ve stanu, v autě apod. Hudební produkci „Skaláků“ střídá jiná skupina hudebníků s mandolínou a banjem, kolem půlnoci se slova ujímá alkoholem opojený „Hajnej Bob“, který svými příběhy baví celé osazenstvo. Popíjí se také tvrdý alkohol, ještě ve dvě ráno sedí u ohně něco

¹⁶ Vše tone ve snách a život kolem ztich
jen dole v tmách kol ohně slyšet smích.
Tam srdce všem jen spokojeně zabuší
z písniček známých vše jistě vytuší.

R: Vlajka vzhůru letí,
k radosti svých dětí,
hned se s mraky snoubí
vlát bude zas až mladí čas opustí nás.

Po letech sám až zabloudíš v ten kraj
a staneš tam, kde býval kdys tvůj ráj,
vzpomeneš chvil těch, kteréš míval tolik rád -
tak jako kdysi ozvěnou slyšíš hrát.

R: Vlajka vzhůru letí...

kolem padesáti lidí, začíná se tancovat, někteří jedinci jsou už silně pod vlivem alkoholu, vytrvalci vydrží slavit až do svítání. Teprve druhý den ráno šerif oficiálně vyhláší konec 35. potlachu.

Reflexe 35. výročního ohně

Dle názorů samotných osadníků byl 35. výroční oheň velmi podařený, přijelo hodně kamarádů a byla legrace.

„ No líbilo se mi to moc, vidět kamarády je vždycky fajn, letos to bylo docela divoký“

(rozhovor, Zdeněk, v osadě, 14. 6. 2015).

Během celého potlachu byla cítit uvolněná atmosféra. Témata se nejčastěji točila kolem hudby, osad (kdo jakou navštívil, co se ve které změnilo), společných přátel, vandrů (verbalizují se zážitky z putování přírodou, barvitě popisují všední i nevšední destinace), přírody, sportu apod., vyprávěly se příběhy a vtipy, jen výjimečně trampové zavedli řeč na práci nebo cokoli primárně materialistického. Společnost byla rozčleněná a ne každý se zdržoval u velkého ohně, přesto na mě dělala velmi kompaktní dojem (jednotný způsob oblékání, specifický tramský slang, humor a obdobná témata k hovoru).

„Cítím se trochu mimo, vnímám odlišnost těchto lidí a nemám pocit, že bych sem patřila nebo chtěla patřit, na druhou stranu mi tu není zle, protože vnímám úžasný „genius loci“

(reflexní deník, v osadě, 13. 6. 2015).

5.7 Závěrečné shrnutí terénního výzkumu

„Skaláci“ je aktivní tramská osada v okrese Pelhřimov (kraj Vysočina), ležící v blízkosti vesnice Podivic. Funguje přes 34 let. Teprve od roku 2008 stojí v osadě tradiční dřevěný srub vybudovaný z vodorovně kladených trámů, poblíž kterého je usazen ručně vyřezávaný totem symbolizující ideologii trampování a indiánské romantiky. Nachází se zde jedno malé a jedno velké ohniště, vlajkoviště (osada má svoji vlastní vlajku) a poměrně nově také přístřešek.

Jedná se o dvougenerační tradiční osadu, která má 12 oficiálních členů. Vztahy ve skupině jsou navzdory zásadním věkovým rozdílům velmi osobní, a to napříč všem věkovými kategoriím. Konflikty vznikají zřídka, zejména kvůli nevyrovnané pracovní aktivitě jednotlivých členů, nikdy však nezpůsobují výraznější rozkolísání skupinových vztahů. Každý člen má specifické postavení i působení, v čele stojí šerif osady Zdeněk, oficiální členství potom kodifikuje obdržení domovenky během přijímacího rituálu na Výročním ohni.

Existuje několik relevantních aktivit, které se vážou k fungování „T. O. Skaláci“: jsou jimi vandry, sleziny či prostý pobyt v osadě, brigády a jednou ročně samozřejmě výroční oheň. Ne každý člen se pravidelně zúčastňuje veškerých těchto akcí, vandru se účastní především mladší generace osadníků, bývá pravidlem, že se mísí s trampy z cizích osad nebo s úplně jinými lidmi. Starší generace navštěvuje sleziny, organizuje neformální pobyty v osadě a všichni se scházejí během výročního ohně, specificky tramské aktivity v osadě, která se koná za účelem oslav výročí založení osady. Na tuto významnou událost jsou zváni také kamarádi trampové ze spřátelených tramských osad, potlachu se výjimečně zúčastní až 140 lidí (dospělých i dětí), během odpoledne se hrají hry a večer se zapálí oheň. Tento akt má obřadní charakter a tudíž přísná specifika. Oheň je uctíván jako dárce životodárného tepla a světla a smí do něj přikládat pouze předem vyvolený jedinec.

V průběhu výzkumu jsem došla k závěru, že pro to, abych nahlédla na tramskou osadu z holistické perspektivy, musím identifikovat spoustu faktorů, které ovlivňují její podobu – popsat nejen fyzické aktéry, ale i nefyzické faktory

jako jsou osadní symboly, srub, ohniště, přístřešek, ale také způsob života a cyklus společně s typickými aktivitami osadníků. Všechny tyto faktory tvoří pestrou mozaiku toho, co nazývám „T. O. Skaláci“, je to specifický mikrosvět, kterého jsem byla několik dní součástí a který mě do jisté míry obohatil. Poznala jsem nové lidi a také specifickou ideologii, která je mi na jednu stranu blízká, na druhou stranu jsem neustále vnímala rozdílnost mého světa a toho jejich. Několikrát jsem si říkala, co to vlastně dělám a proč tu jsem, častokrát mi bylo smutno nebo jsem se nudila, mnohokrát jsem se běžela „vypsat ze svých emocí“ do reflexního deníku, který jsem ocenila nejen jako nástroj výzkumníka, ale jako vhodný terapeutický nástroj. Nakonec se mi podařilo shromáždit celkem širokou datovou základnu, ze které bylo velmi obtížné vybírat validní informace.

6 VÝZKUM IDENTITY

V této kapitole bych ráda prezentovala výsledky dat z výzkumu identity členů tramské subkultury získaných pomocí rozhovorů se sedmi vybranými respondenty. V následujícím stručném přehledu nejprve představím jednotlivé účastníky. Jak již bylo řečeno v kapitole popisující metodologii, identitu jsem nezkoumala na všech dvanácti členech vybrané tramské osady, analýze se podrobilo pouze sedm z nich. Pokládám tedy za důležité připomenout, o které členy se jedná, stručné charakteristiky tedy předkládám pro lepší orientaci. Dále prezentuji výsledky výzkumu. Nejprve určím a vysvětlím jednotlivé kategorie a subkategorie a jejich hlavní koncepty, získané otevřeným kódováním (pro ilustraci připojím některé úryvky z rozhovorů), výsledky následně shrnu v diskusi. Tam mimo jiné popíšu, jaké má daná kategorie místo v paradigmatickém modelu a jak se vztahuje k centrální kategorii.

6.1 Krátké charakteristiky respondentů

Pepík, 57 let, momentálně v invalidním důchodu

K trampování se dostal přes kamarády na přelomu 70. a 80. let 20. století, jak on sám říká: „*tramping je o kamarádech*“, ze zdravotních důvodů se výletům do přírody věnuje už jen sporadicky, pravidelně se zúčastňuje potlachů a výročních ohňů.

Jirka (Financ), 57 let, zakladatel osady, nezaměstnaný

Nejprve navštěvoval Československého Junáka¹⁷. Později byl členem Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže, respektive turistického oddílu, který organizoval společenské akce či tábory pro děti a mládež, pro rozpory s vedením po čase z oddílu vystoupil. Od mládí se věnoval několika sportům, měl rád rybaření a výlety do přírody, kde se hrálo na kytaru a spalo „pod širákem“. Od

¹⁷ „Československý skaut“, byla největší československá skautská organizace, 15. září 1970 byl skauting zakázán a byla ustanovena jednotná dětská organizace „Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže“.

té doby nikdy nebyl členem žádné organizace, trampovat prý začal hlavně z toho důvodu, že „*nic jiného tenkrát nebylo*“. Zároveň rád provokoval režim a dělal něco, co by ho deklasovalo na okraj nenáviděné socialistické společnosti. V současné době je stále v kontaktu s tramskou komunitou, zúčastňuje se potlachů, výročních ohňů, brigád i schůzek, kvůli věku však omezuje pěší výlety do přírody.

Martin (Jack), 26 let, skladník

K trampování se dostal prostřednictvím svých rodičů – trampů (jeho otec je zakladatel osady Zdeněk), kteří ho již od velmi útlého věku seznamovali s trampingem a příslušným životním stylem. Již jako velmi malé dítě se zúčastňoval potlachů, v adolescentním věku se tomuto hnutí myšlenkově vzdaloval, aby se k němu později opět vrátil. Martin je velmi aktivním trampem, cca 40 víkendů v roce tráví na vandru, organizuje potlachy, zúčastňuje se všech brigád a schůzí. Vyrábí takzvaná „camrátka“ a „zvadla“, momentálně rovněž staví přístavbu k tramské boudě v osadě Skaláci.

Zdeněk, 57 let, zakladatel osady, dělník

Zdeněk je „Sheriffem“ této tramské osady. Jeho rodiče byli trampové, na potlachu se dokonce seznámil se svojí manželkou. Je stále velice aktivní, organizuje potlachy a zároveň navštěvuje potlachy jiných osad (např. sousední osada Bílý jestřáb). Zdeněk založil osadní country kapelu Skaláci, kde hraje na kytaru a zpívá. Vandru se zúčastní asi čtyřikrát do roka, patří k těm ortodoxnějším trampům, neuznává moderní výbavu a oblečení, vymezuje se proti komercializaci trampování.

Miloš, 28 let, kuchař

Miloš je aktivní sportovec, hraje volejbal, jezdí na kole a běhá. Trampovat začínal už jako malý kluk po vzoru svých rodičů a přátel. Později, když se oženil, se podobné aktivity stávaly méně častými. Na vandry jezdí několikrát do roka, v loňském roce se zúčastnil tzv. „velkého vandru“ do Švýcarska, občas se zúčastní potlachů a výročních ohňů.

Zdena (Činčila), 56 let, zakladatelka osady, zdravotní sestra

Zakladatelka osady, Zdeňka a Jirku (Finance) zná od dětství, trampovat začínala v období pubescence společně se svými přáteli. Důvodem byla potřeba specifického trávení volného času mimo každodenní starosti města. Momentálně na vandry nejezdí vůbec, zúčastňuje se však jiných tramských akcí a je v pravidelném kontaktu s ostatními členy osady.

Zdenka, 23 let, studentka VŠ

V osadě je od roku 2010, již několik let před tím navštěvovala každoročně tramské potluchy. Je velmi aktivní, na vandry jezdí každý druhý víkend, zapojuje se do organizace veškerých činností osady, trampování pojímá spíše moderně, nenosí čutory, „usárny“ ani výhradně zelené či hnědé oblečení.

6.2 Výsledky výzkumu

Než přistoupím k jednotlivým kategoriím (nadpis tučně) a subkategoriím (nadpis kurzívou), považuji za nutné věnovat pozornost zjištění, jakým způsobem jednotliví respondenti definují pojem *tramping* či *trampování* a zdali se jejich představy shodují s definicí v teoretické části. Hned v úvodu rozhovoru jsem tedy každému položila otázku: „Co si představíte, když se řekne tramping?“ Shodně všichni poukazovali na význam společného přátelství, někteří zmiňovali pobyt v přírodě, romantiku a svobodu.

Josef: „*Pro mě je tramping o kamarádství, o kamarádech...*“

Jiří: „*Kamarádství a život v té přírodě...hlavně to kamarádství...*“

Martin: „*Určitě přátelství a být venku, to praskání ohně a opejkání buřtů, hraní na kytaru a svoboda a to že tam můžeš být sám za sebe, na nic si nemusíš hrát.*“

Zdenka: „*Já si představím tu svobodu a romantiku a taky kamarády z osady.*“

Zdeněk: „*že je to o trávení volného času s kamarádka...*“

Zdena: „*Představím si svoje přátele z osady, přírodu a zelenou barvu, protože všichni se oblíkáme do zelený.*“

Miloš: „*No, já si myslím, že je to o přírodě a o určitý divokosti, taky o kamarádství.*“

6.2.1 Centrální kategorie - jev: identita

Jev představuje v paradigmatickém modelu ústřední myšlenku, dění a nebo případ (jedná se o centrální kategorii). V tomto případě je ústřední myšlenkou identita členů trampské subkultury. Identita znamená ve smyslu osobní identity vědomí vlastní jedinečnosti a odlišnosti od druhých, ve smyslu sociální identity však také uvědomění si příslušnosti k určité skupině. Na základě toho jsem určila první dvě subkategorie, třetí subkategorie zahrnuje vývoj identity.

6.2.1.1 Pocit příslušnosti

Jak vyplynulo z teoretické části, pocit příslušnosti neboli ztotožnění se s konkrétní skupinou je základ sociální identity. Lidé svou identitu odvozují od příslušnosti ke skupině, vzniká společné vědomí „my“. „Skaláci“ vnímají silnou příslušnost k malé neformální skupině, ke své osadě.

Jiří: „*Není to jen o tom, že dostanete výšivku na rameno nebo nějakou podobnou blbost, je to o společným přátelství a o tom, že se v tomhle společenství cejtíte dobře...když se mě zeptáte, kdo jsem, odpovím spoustu věcí, jsem starej dědek bez práce, kutil a tramp, ale taky Skalák a jsem na to hrdej.*“

Zdenka: „*Je to takovej pocit sounáležitosti, že člověk aspoň někam patří.*“

Dle Výrosta a Slaměníka jsou jedinci motivováni dosáhnout a udržet si vysoké skupinové sebehodnocení, vnímají tedy svoji skupinu příznivěji než skupinu cizí (VÝROST, SLAMĚNÍK, 2008). Přesně tento názor respondenti demonstrovali ve svých výpovědích.

Martin: „*Ostatní trampové třeba nedrží tolik spolu jako my, a taky se říká, že my máme nejhezčí osadu, ten srub je fakt špičkový, všichni nám ho závidí, a to se nechci nijak chvástat.*“

Převládají názory, že „T. O. Skaláci“ jsou výjimečná skupina, příčiny však vidí každý jinde. Zatímco Zdenka s Milošem spatřují hlavní rozdíl v interpersonálních vztazích a jejich kvalitě, Jiří se přiklání k verzi, že ostatní trampové nejsou tolik aktivní jako „Skaláci“, kteří se scházejí i několikrát týdně. Zároveň mají i vlastní kapelu, krásný nový srub a ručně vyřezávaný totem, na který jsou patřičně hrdí.

6.2.1.2 Vnímání vlastní jedinečnosti

Jako protiklad pocitu příslušnosti stojí vědomí vlastní jedinečnosti. Tento pocit vyjadřuje prožívání toho, čím jedinec je, vyjadřuje skutečnost, že je osoba sama sebou, nikoli něčím jiným. Dle Bačové je ovšem také osobní (ego) identita propojena se sociálním světem. Tato propojenost souvisí s uznáním ze strany společnosti (BAČOVÁ, 2008).

Vnímání totožnosti tak nikdy není věc, která figuruje sama o sobě, vždycky se vztahuje k určité společnosti, a to i v případě, že definuje naši jedinečnost (a tedy odlišnost od druhých). Respondenti si své jedinečnosti všimli také v souvislosti s příslušností k dané skupině, což opět poukazuje na snahu udržet si vysoké sebehodnocení (osobní i skupinové), v souladu s teorií sociální identity.

Martin: „*Jako čím se liším od ostatních? No tímhle způsobem života, tím co nosím na sobě a někomu může připadat trochu divný spát někde pod širákem, smrdět a jíst konzervy, když má doma teplou postel, ale to sme prostě my, trampové. Já neodsuzuju nikoho, kdo netráví 40 víkendů v roce venku, ale taky bych tak žít nechtěl. Jsem jinej, protože jsem tramp a protože jsem v týhle osadě a protože mi to baví, což většinu lidí co znám, v práci nebo tak, asi moc nebaví.*“

Josef: „*Tím, jak žiju, tím trampováním a taky si myslím, že máme specifickéj humor a slang a to vám potvrdí každej, že sme taková zvláštní skupina lidí.*“

Na otázku: „Kdo jste?“ se odpovědi velmi lišily, a tak bylo těžké najít společného jmenovatele. V zásadě se opakovaly odpovědi charakterizující sociální role¹⁸, zájmy, schopnosti a hodnoty daných jedinců.

Zdena (Činčila): *„To je těžký, nad tím sem asi nikdy nepřemýšlela, jak tohle vyjádřit. Určitě jsem žena a matka, za chvíli už budu také babička, jsem zdravotní sestra a veselý člověk, co má rád přírodu a svoje přátele.“*

Martin: *„No já jsem určitě tramp a taky velkej milovník přírody a všeho živýho pod sluncem.“*

Zdeněk: *„Jsem muž, je mi 57 let, povoláním dělník, muzikant a tramp.“*

6.2.1.3 Proces získávání identity

Dle teorie ego identity se identita osoby vytváří spojením identifikací z dětství, současných identifikací a základních životních závazků. Nejdůležitější je období adolescence, ve kterém se zdravá identita ideálně utváří. Člověk prochází různými stádii, od morálního stádia, kdy dítě vnímá absolutní víru v autoritu až po etické stádium, kde si člověk uvědomí, že každý jedinec odpovídá za své konání (VÝROST, SLAMĚNÍK, 2008).

Identita je dynamická, to znamená, že se mění a vyvíjí. Člověk prochází několika stádii, pociťuje napětí a zažívá krize. Také respondenti hovořili o tom, jak se vyvíjelo jejich vztahování k trampské subkultuře a dané ideologii, jak vnímají vývoj vlastní identity a zdali někdy zažívali v tomto smyslu konfuzi. Martin popisuje exploraci identity a pocity zmatenosti spojené s adolescencí: *„Kolem tý puberty mě to trampování nějak přestalo bavit, já k tomu byl vedenej od malička rodičema, ale na učňáku sem poznal trochu jiný lidi, měl jsem tenkrát takový zmatený období a nevěděl sem, co chci, najednou mi to připadalo všechno takový trapný a vlastně mi nebavilo asi vůbec nic. Pak jsem se k tomu vrátil.“*

Proces hledání „self identity“ (sebevnímání) a „ego identity“ je v období adolescence silně ovlivněn vrstevníky. V tomto smyslu se vyjadřovala především

¹⁸ očekávaný způsob chování, který se váže k určitému sociálnímu statusu

mladší generace osadníků, která popisovala pocity nejistoty a prázdnoty. Zdenka a Miloš si pamatují, jak náročné pro ně toto období bylo.

Zdenka: „*Já když sem byla v tom kritickym období, tak sem opravdu moc nevěděla co se sebou, nějak moc jsem si nevěřila a bylo to takový divný, neměla sem moc kamarádů a s kým tak úplně trávit svůj volnej čas, docela mi bylo smutno, nebejt mejch rodičů, nevim co by se mnou bylo. V tu dobu sem poznala Martina a ten mi k tomu trampování nějak víc přived, takže pak sem získala tu svoji partu taky.*“

Miloš: „*Taky to se mnou šilo, brácha byl mnohem hodnější než já. A v tu dobu mi to trampování moc nebavilo, ale pak sem se k tomu vrátil, protože sem se vrátil z intru zpátky do Humpolce a tady sem měl spíš ty kamarády, co hodně jezdili na vandry.*“

Každý člověk je individuum a proto i proces získávání identity probíhá specificky, u těchto respondentů spatřuji společný faktor snad jen v kolísavém postoji k tramské ideologii během období dospívání. Shodují se na tom Miloš i Martin, Zdenka tvoří z tohoto hlediska výjimku.

6.2.2 2. kategorie - příčinná podmínka: tramská subkultura

Život ve spojení s tramskou subkulturou jsem určila jako příčinnou podmínku charakteristického utváření identity členů „T. O. Skaláci“. Tramská ideologie má svoje specifika a v některých bodech se odlišuje od ideologie majoritní společnosti, která se jeví jako více materialistická. Tramping i život v osadě ovlivňují především pojetí hodnot u jednotlivých respondentů.

6.2.2.1 Tramská ideologie

Tramping klade hlavní důraz na znalosti primitivismu indiánské romantiky a odpoutání se od každodenních aktivit ve městě. Toto hnutí je neodmyslitelně spjato s pobytem v přírodě, což samozřejmě ovlivňuje i samotné respondenty. Martin upozorňuje na ještě další rovinu tramské ideologie, která reprezentuje morální

kodeks (již dříve existovalo např. 9 hlavních zásad woodcraftu¹⁹), a upozorňuje na etické aspekty, jako je přátelství, pomoc, hrdinství apod., které sám přijal za své: *„Přátelství a pomoc druhým, prostě když někdo potřebuje pomoci, tak se mu snažit vyjít vstříc.“*

Je důležité si uvědomit, že elementární kvintesence trampingu jakožto hnutí či subkultury tkví v těchto zásadách. V souladu s tímto názorem hovoří de facto všech sedm osadníků.

Zdeněk: *„Čest, upřímnost, přátelství...“*

Josef: *„Kamarádství, vzájemná pomoc...“*

Martin přiznává, že i mezi trampy se najdou lidé, kteří nedodržují tramské hodnoty. Přesto spatřuje určitý rozdíl mezi trampem a člověkem, který není spjat s tramskou subkulturou: *„Rozdíl mezi mastňákama a trampama tam být nemusí, protože mezi trampama se taky najdou šmejdi, podrazáci, takže kolikrát může být normálně oblečený člověk větší kámoš než tramp...rozdíl je v tom, že normální lidi by tohle nedělali, a nebo nám to závidí, protože na tohle nemaj čas.“*

Pro tramping je charakteristická elementární úcta k přírodě a šetrný přístup k okolí. Martin popisuje svoje ekologické cítění: *„Tak určitě se snažim ochraňovat přírodu a mít v úctě všechno živý, to je taky taková zásada trampování, že byste neměli pohazovat odpadky po lese a děsit zvířata tím že budete rvát. Myslím, že většina trampů to tak má, ale znam i takový, co jsou horší než mastňáci.“*

6.2.2.2 Kamarádi z osady

„Skaláci“ jakožto malá neformální skupina představuje jednu z příčinných podmínek utváření identity jejích členů. Jak bylo řečeno výše, už jen samotná definice sebe sama jakožto člena skupiny vede k vytvoření sociální identity. Jak se ukázalo, osada má na své členy značný vliv, a to nejen v souvislosti s pocitem příslušnosti. Josef vnímá osadu jako hustou komunikační síť, ve které se velmi

¹⁹ základní osnova woodcraftové činnosti, mimo jiné etický kodeks

rychle šíří informace, což může člověka zbrzdit, pokud má vážný problém, o který se nechce dělit.

Josef: „*Tady se nic neutají, a tak jste nucený jít s kůží na trh, ať chcete nebo ne, nemůžete nic skrejvat.*“

Dynamika vztahů v osadě ovlivňuje chování i prožívání jednotlivých členů. Příkladem toho může být prožívání těžkých zdravotních problémů, o kterých hovořil Josef, altruismus, socialita a solidarita ostatních přispěly ke změně postojů k sobě samému: „*No to mi docela změnilo tohle a byl jsem rád, že se to provalilo nakonec, protože já už se cejtil trochu jako troska a začal jsem všechno vzdávat, nevážil jsem si sám sebe, ale oni mi ukázali, že za to stojím, že mě maj rádi.*“

Podobný efekt zažila v období adolescence Zdenka, která narážela při hledání a zvnitřňování osobní ideologie. Osada jí změnila ve smyslu nabitě sociální základny a získání sebevědomí. Přijala také specifické vzorce chování, jako jsou pomoc druhým, upřímnost a ekologičtější jednání.

Zdenka: „*Od té doby, co jsem v osadě, jsem víc otevřená a nebojím se říct svůj názor, protože vím, že mě za něj ostatní neodsoudí, taky se snažím vážit si toho co mam a bránit přírodu před měšťákama, protože je to občas fakt smutný, co tý přírodě my jako lidstvo děláme.*“

Miloš vnímá osadu jako místo, které mu poskytuje útočiště (jistotu a bezpečí). Interpersonální vztahy posilují jeho sebepojetí i sebeúctu. Zároveň ho učí orientovat se v některých složitých vztahových situacích, ovlivňují pojetí hodnot a tím pádem také identitu: „*Když jsem v osadě, vím, že mě ostatní vidí a vnímaj a řešej mě a že jim nejsem ukradenej, připadam si pak důležitěj, důležitější než třeba v práci, kdy na vás řve šéf a vy si připadáte takhle malinkej.*“

6.2.3 3. kategorie - kontext: přijímání hodnot a norem

V paradigmatickém modelu je kontext chápán jako soubor vlastností, které jevu náleží. Při axiálním kódování jsem si proto položila otázku, jakou kategorii bych mohla definovat jako vlastnosti identity, tak jak jsem ji pro účely své práce

definovala na začátku teoretické části. Jelikož identitou rozumím to, kým je osoba po stránce duševní ve vztahu k určitému společenství, přičemž podmínkou a příčinou strategie jednání (a zároveň i její vlastností) je přijímání specifických hodnot a norem, kategorii jsem pojmenovala „přijímání hodnot a norem“. Toto téma prostupuje úplně všemi kategoriemi a věnuji se mu podrobněji v souvislosti s nimi.

6.2.4 4. kategorie - intervenující podmínky: relevantní okolnosti

Intervenující podmínky jsou široké a obecné podmínky, které ovlivňují strategie jednání nebo interakce. Tyto podmínky zahrnují čas, prostor, kulturu, ekonomický status, stav techniky, zaměstnání, historii, individuální biografii apod. Pohybují se od těch, které jsou situací nejbližší, až po ty, které jsou zkoumané situací nejbližší (KUTNOHORSKÁ, 2009). V rámci zkoumaného problému jsem tedy určila několik podstatných charakteristik, které jsem odstupňovala dle důležitosti od nejméně důležitých po nejdůležitější (vzhledem ke zkoumanému jevu). Ekonomický status hodnotili respondenti sami. Na výběr měli možnosti velmi špatný, špatný, průměrný, dobrý a velmi dobrý. Sloupec „historie“ uvádí, v jakém roce vstoupil daný respondent do osady, „vandry“ poukazují na četnost účasti během vandrů (organizovaných nejen v rámci dané osady). Některé informace již bylo možné vyčíst v předchozím textu, pro lepší přehlednost předkládám ještě tabulku.

Tabulka č. 1. Intervenující podmínky

Jméno	Ekonom. status	Zaměstnání	Věk	Historie	Vandry
Martin	špatný	skladník	26	od roku 2008	aktivní
Josef	velmi špatný	v invalidním důchodu	57	od roku 2006	neaktivní
Zdenka	špatný	studentka VŠ	23	od roku 2010	aktivní
Zdena	velmi špatný	zdravotní sestra	56	zakladatelka	neaktivní
Miloš	dobry	kuchař	28	od roku 2008	aktivní
Zdeněk	průměrný	dělník	57	zakladatel	sporadicky
Jiří	špatný	nezaměstnaný	57	zakladatel	neaktivní

6.2.5 5. kategorie – strategie jednání a interakce: projevy identity

Jednání nebo interakce jsou záměrné, cílené, činěné z nějakého důvodu a jsou reakcí na jev nebo pokusem o jeho zvládnutí. Proto se vyskytují ve formě strategií nebo taktik. Účel tohoto jednání nebo interakce nemusí souviset se zkoumaným jevem, ale následky tohoto jednání mohou zkoumaný jev ovlivňovat (KUTNOHORSKÁ, 2009). Jelikož zkoumaným jevem je identita členů vybrané tramské osady, strategií jednání a interakcí budou projevy identity, jako jsou chování a jednání, životní styl, specifické činnosti a sebereprezentace.

6.2.5.1 Chování a jednání

Identita ovlivňuje chování a chování ovlivňuje identitu. Snažíme se chovat ve shodě s ideologií svojí subkultury, jelikož subkultura je skupina lidí, která sdílí zvláštní hodnoty a normy. V souladu s těmito hodnotami a normami se však lidé nechovají bez výjimky. Jak již bylo řečeno, někteří trampové ctí tramskou ideologii se vším všudy, jiní se chovají dle vlastních, nečestných strategií. Příčin může být hned několik, dle Martina má rozhodující vliv šerif, který do jisté míry vymezuje mantinely jednání: *„No mělo by bejt na šerifovi, aby ostatní napomínal, když dělaj něco blbě, aby zavelel, když se má něco dělat a tak. U nás to tak funguje, takže když někdo zlobí, šerif je docela přísněj.“*

Na druhou stranu respondenti připomínají, že v „T. O. Skaláci nebyl nikdo, koho musel vyloženě napomínat ohledně neetického jednání, demolování přírody apod. Vypadá to, že osadníci přijali tramskou ideologii za svou. Ve zkratce by se dalo říci, že se jedná o prosociální chování a jisté aktivity ve prospěch přírody, jako je čištění lesa (sběr odpadků), krmení ptactva apod.

Zdenka mluví o sebevědomém chování typického „Skaláka“: *„My sme všichni docela sebevědomí, protože se navzájem uznáváme a taky si věříme, nejsme arogantní, ale zdravě sebevědomí.“* Také další respondenti hovořili o tom, že navzájem nemají ostych a nezdráhají se před sebou provozovat aktivity, které by je dokázaly potenciálně ztrapnit. Zdenka pokračuje: *„Učím se hrát na kytaru, to bych třeba taky nikdy nedělala nebejt tramp a nebejt v osadě, možná i proto, že by nikdo*

neměl trpělivost mi to naučit.“ Chování osadníků je tedy ovlivněno pozitivním klimatem skupiny.

Každého respondenta determinují také jeho specifické rysy osobnosti²⁰, zkušenosti, motivace apod. Jiří k tomu uvádí: *„Každej je osobnost, někdo je vzteklej a někdo klidnej, někdo mluví víc a někdo míň, jako v normálním životě, nemůžete říct, že sme všichni stejny, i když by se dalo říct, že v určitých věcech si jsme třeba podobný.“* Bylo by tak velkou chybou paušalizovat veškeré projevy chování a přisuzovat je vlivu tramské subkultury nebo dané skupiny.

6.2.5.2 Životní styl a specifické činnosti

Popsat životní styl vybrané tramské osady bylo jedním z dílčích záměrů mého terénního výzkumu a myslím, že se mi podařilo shromáždit poměrně velkou datovou základnu. Je tedy zbytečné se opět rozepisovat o rituálech, ročním cyklu osady a typických činnostech osadníků. Pokládám však za důležité připomenout, že také životní styl a specifické činnosti trampů jsou jedním z projevů jejich identity (v souladu s definicí identity, kterou jsem předložila v teoretické části).

6.2.5.3 Sebeprezentace

O tom, jak tramská ideologie a příslušnost ke konkrétní tramské osadě ovlivňuje sebeprezenční strategie, svědčí např. způsob oblékání, slang apod. Pro úplnost předkládám ještě stručnou definici tohoto pojmu. Sebeprezentace zahrnuje množství aktivit, které spojuje centrální myšlenka, že sociální chování je představením, ve kterém symbolicky komunikujeme druhým informace o sobě samém (SCHLENKER, 2003).

Někteří osadníci demonstrují svojí příslušnost k tramské subkultuře tradičním oblékáním. Jedním z nich je například Martin: *„Pak sem přijal to oblíkání, že musím mít na veřejnosti klobouk, nebo něco zelenýho, abych ukázal, že patřím k trampingu. Tahle filosofie mě vyhovuje.“* K tomu dodává Jiří: *„Já mam*

²⁰ Rys osobnosti je psychická vlastnost, která se projevuje určitým způsobem jednání, chování a prožívání.

rád právě tu zelenou, jako každéj tramp, ale nechodim tak pořád, protože by se za mě žena styděla a nadávala by.“

V otázce sebe prezentace existuje určitý rozpor. Zatímco všichni (s výjimkou Zdeňka) tvrdí, že pro ně prezentování sebe sama, jakožto člena tramské subkultury, není podstatné, všichni to de facto dělají. Běžně se oblékají do zelené či hnědé barvy, nosí klobouk nebo kovbojské boty, poslouchají tramské písně a hovoří typickým tramským žargonem. Někteří se tak dobrovolně oblékají mimo osadu i místa, která by se dala označit jako „typická tramská teritoria“ (potluchy, sleziny, brigády, les apod.). Zdena (Činčila) si myslí, že to souvisí s podvědomou tendencí chovat se konformně v rámci referenční skupiny: *„Je vlastně otázka, jestli to děláme, protože se nám to fakt tolik líbí, a nebo proto, že se tak oblíkaj naši kamarádi.*“ To samé platí v případě tramského slangu či preference country hudby.

Miloš popisuje svůj vztah k tramské hudbě: *„Já mám rád toho Matušku nebo Green Horny, ale taky se mi docela líbí Nedvědi a ty u nás v osadě moc nefrčí, táta říká, že sou komerční, ostatní se mi za to smějou, ale mě je to fuk, ať si každéj poslouchá, co chce, ne?“* Zdenka poslouchá hudbu dle osobní preference, nemusí se nutně jednat o country nebo táborové písně: *„Když mám náladu, pustim si klidně metal, no a co? To že seš tramp ještě neznamená, že tě ukamenujou, když zaparíš třeba na disco.*“

Samostatnou kapitolou je takzvaný tramský slovník, specifický žargon většiny trampů. Je evidentní, že každý respondent užívá v hovorové řeči slangové výrazy, kterým lze jen těžko porozumět (cancák, usárna, zvadlo, domovenka apod.). „Skaláci“ nejsou jediní, kteří tímto způsobem mluví.

Zdena (Činčila): *„Já myslim, že takhle mluví skoro každéj tramp, že se jedná o výrazivo, který víceméně souvisí s tramskou tematikou, ale víš co, nám už to nepříjde jako nic divnýho, protože se takhle mezi sebou bavíme už několik desítek let, a kdo s tím přišel nevím, ale můžeš sama vidět, že tady mezi trampka je to úplně normální, stejně jako že si všichni tykáme.*“

6.2.6 6. kategorie – následky: následky identity

Následky jsou interakce reagující na jev. Mohou to být události nebo situace, ke kterým může dojít hned, ale může se tak odehrát i v budoucnosti. Vystopování těchto následků je pro zakotvenou teorii velmi důležité. Jako subkategorie jsem určila prožívání, sociální role a vztahy ve skupině. Vztahům ve skupině jsem se již věnovala v samostatné kapitole, svoji pozornost tedy zaměřím na zbylé dvě subkategorie.

6.2.6.1 Prožívání

Život v tramské komunitě vyvolává řadu odlišných pocitů. Zdenka hovoří o štěstí, když je pohromadě se svojí skupinou, která spoluurčuje její totožnost: „*Sem šťastná, stoprocentně, dělá mě to tím, kým jsem.*“ S tímto náhledem se ztotožňuje také Jiří: „*Tak jasně že sem rád, kdybych nebyl rád, tak bych to nedělal, pocity jsou ohledně toho skvělý.*“

Martin k tomu dodává: „*Já jezdím hlavně kvůli srandě, věřte mi, že nikde nejsem tak šťastnej jako venku v přírodě s fajn lidma, co maj stejný hodnoty jako já.*“ Hovoří také o vzteku, který ho občas přepadá v souvislosti s krádežemi, které bývají v místě bývalého podivického lomu čím dál častější. „*Jedna z věcí, co mě fakt dokáže naštvat je, když se někdo chová jako prase a krade.*“

Josef hovoří o pocitu volnosti uvnitř sebe: „*To je strašně o svobodě, cejtim se tak svobodnej, když sem někde venku, to si podle mě normální člověk ani neumí představit, jakej je to krásnej pocit, když koukáte na ten voheň a nic jinýho tu kromě toho vohně není.*“

Ne všechny pocity vztahující se k tématu identity bývají pozitivní. Někdy se dostávají pochybnosti o tom, zda to člověku stojí za to. Šerif Zdeněk popisuje emoční ambivalenci vůči osadě: „*Dobře mi tam je, ale někdy mi štve, že je všechno na mě nebo na klukovi, občas je to i takovej stres, že pořád musím něco zařizovat a dokola něco někomu vysvětlovat.*“

6.2.6.2 Sociální role

Sociální role je očekávaný způsob chování, který se váže k určitému sociálnímu statusu, přičemž každá osoba hraje ve svém životě více rolí (NAKONEČNÝ, 1999). Být trampem tak mimo jiné znamená plnit určitou roli. Jiří pociťuje odpor k tomu, jaké předsudky si lidé o trampech vytvářejí. *„Lidi si o nás myslí, že jsme trochu magoři, vlastně sme docela normální lidi, ale baví nás příroda a spaní pod šírem.“* Podle něj nejsou důležité škatulky, ani to, co člověk nosí nebo poslouchá, jak mluví a kolik má peněz, ale jedinečnost a autentičnost každého jedince. Zdeněk si také myslí, že většina lidí považuje trampy za podivíny, což ho však nikterak neomezuje: *„Víš co, mně je to fuk, pořád je nás hodně, jen sme nenápadně schovaný v lese.“*

Martin připomíná, že lidé uvnitř skupiny mívají vůči němu jiná očekávání než lidé mimo skupinu: *„Například kamarádi z osady očekávají, že budu čestný a odpovědný a taky že se budu starat o záležitosti osady, ale je taky docela vtipný, že jiný lidi čekaj, že budu chlastat a chovat se neurvale, válet se po hospodách a že budu špinavej a hnusnej. A já se teda musím přiznat, že mě tohle docela baví, jak na mě ti lidi občas koukaj z vrchu, protože já se jim vnitřně směju a taky je trochu lituju.“*

Cílené přehrávání role „špinavého vandráka“ přiznává také Miloš: *„Líbí se mi, když smrdím a lidi z měst se na mě koukaj skrz prsty, je to taková malinká revolta vůči konzumní společnosti.“* S tím nesouhlasí Zdenka: *„Mě to třeba štve, že nás ostatní vnímají jako ochlasty, co dělaj v lese bordel a že je to všechno jenom o tom alkoholu, nebo že se někde válíme špinaví, protože mně osobně se líbí spíš ta ušlechtlejší část té ideologie. Jsem trampem, protože věřim, že v nás dřímá něco z té dávný indiánský etiky.“*

6.3 Závěrečná diskuse

Kategorie, které jsem zvolila během otevřeného kódování, byly při axiálním kódování převedeny do paradigmatického modelu, jehož centrální kategorii jsem určila v souladu s cílem výzkumu identity. V rámci centrální kategorie jsem

stanovila tři subkategorie: pocit příslušnosti, vnímání vlastní jedinečnosti a proces získávání identity. Všechny tyto subkategorie přímo souvisí s daným jevem (identitou). Pocit příslušnosti ke skupině sám o sobě spoluvytváří sociální identitu. Vnímání vlastní jedinečnosti vyjadřuje skutečnost, že je osoba sama sebou a tvoří dle Bačové základ osobní identity (BAČOVÁ, 2008). Identitu můžeme chápat také jako proces, celoživotní sebepoznávání a hledání vlastního já, přičemž zásadní je období adolescence.

U respondentů se objevují pocity příslušnosti k osadě, kterou vnímají vlivem vřelých interpersonálních vztahů jako výjimečnou. Mají tendenci udržovat si vysoké skupinové sebehodnocení, v souladu s teorií sociální identity. Uvědomují si spojitost mezi trampingem a vlastní jedinečností, někteří v tom dokonce vidí přímou souvislost, a to ve smyslu: *Jsem jedinečný, protože jsem tramp*. Svoji identitu popisuje každý specificky, respondenti zohledňují jednak svou sociální roli, tak svoje zájmy, schopnosti a hodnoty. Na otázku „Kdo jsem?“ často poukazují na příslušnost k trampské subkultuře, což ale může být ovlivněno skutečností, že byli předem seznámeni s předmětem tohoto výzkumu (který s trampováním souvisí). Někteří popisují „subkulturní krizi“ v období adolescence, během které působením vnějších faktorů ztrácejí zájem o trampování. V opozici stojí tvrzení nejmladší respondentky, která vnímá tramping jako prostředek, díky kterému se jí v krizovém období adolescence podařilo identitu alespoň částečně nalézt.

Jako příčinná podmínka charakteristického utváření identity byla určena kategorie trampská subkultura se subkategoriemi trampská ideologie a vliv osady. Zásadní zjištění spatřuji v přijímání hodnotového systému trampské ideologie, které se ukazuje pro všechny respondenty klíčové. De facto všichni se zmiňují o přátelství a pomoci druhému, což vnímají jako podstatu trampského hnutí. Hodnoty jsou téma prostupující všemi kategoriemi, spatřuji v nich propojenost paradigmatického modelu: trampská subkultura ovlivňuje vývoj identity členů osady a explorační jejich hodnot a cílů. To vyvolává určité strategie jednání a z toho plynou následky - prožívání, nebo určování sociálních rolí. Tento proces vnímám jako cyklický nebo velmi zamotaný, jelikož příčinnou podmínku lze nahlížet také opačně, prožívání nebo sociální role mohou vyvolávat jednání, které lze považovat

za zdroj identity. Osada má velký vliv na utváření identity jednotlivých členů, jeden z respondentů hovoří o posilování sebepojetí a sebeúcty. Pocit příslušnosti spoluutváří sociální identitu, interpersonální vztahy ve skupině mají vliv na prožívání a jednání členů.

Přijímání hodnot a norem rovněž tvoří samostatnou kategorii (kontext), ten je v paradigmatickém modelu chápán jako konkrétní soubor vlastností, který jevu náleží, zároveň se jedná o soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány určité strategie jednání.

Utváření identity je ovlivněno také intervenujícími podmínkami, tedy ekonomickým statutem a zaměstnáním, věkem, osobní historií spjatou s osadou a faktem, zdali se člověk pravidelně zúčastňuje vandrů. Historie uvádí rok oficiálního vstupu do osady a pomáhá mi napovědět, do jaké míry byl konkrétní jedinec vystaven vlivům tramské subkultury a hlavně konkrétní osady, které mohou spoluutvářet jeho identitu. Věk pokládám za důležitý z důvodu diverzifikace skupiny na dvě generace trampů (původní a nastupující), které se mohou výrazně lišit v názorech, postojích i zkušenostech, a proto je nutné tyto rozdíly sledovat. A konečně aktivita či neaktivita v rámci potulování se přírodou („vandrování“) je dle mého nejdůležitější proměnou, jelikož predikuje (převážně) vliv osady versus vliv trampování jako takového. Zde pokládám za důležité připomenout, že utváření identity vnímám jako multifaktoriální jev, proto není možné tvrdit, že osada by mohla být jedinou příčinnou podmínkou utváření identity (v kontextu trampingu). Mohu se však domnívat, že osadník, který jezdí pravidelně na vandry, je vystaven ještě daleko širší platformě vlivů, než takto „pasivní“ jedinec.

Strategie jednání a interakce jsou záměrné a cílené reakce na jev. Příslušnou kategorii jsem pojmenovala projevy identity, jako subkategorie jsem určila chování a jednání, životní styl, specifické činnosti a sebe prezentaci. Jak jsem zmiňovala výše, hodnoty jsou téma prostupující všemi kategoriemi, přičemž významným způsobem ovlivňují především chování a jednání. Jak tvrdí Smolík, snažíme se chovat ve shodě s ideologií vlastní subkultury (SMOLÍK, 2010). Jednání vybraných respondentů se přitom výrazně shoduje s ideologií tramské subkultury (pomoc druhým, aktivity ve prospěch přírody apod.). Chování však neovlivňuje pouze

ideologie jako taková, existuje ještě další, osobnější rovina kauzality, kterou představují vztahy ve skupině. Jak vyplynulo již z terénního výzkumu, vztahy jsou velmi přátelské a intimní. Někteří tak popisují sebevědomé chování v rámci skupiny a ochotu se prezentovat před ostatními členy. Otázka sebe prezentace je pro výzkum identity velice důležitá. Respondenti přiznávají, že rádi demonstrují svoji příslušnost k tramské subkultuře prostřednictvím oblékání (tradiční zelená barva, klobouk apod.), mluví tramským žargonem a poslouchají tramskou hudbu. Zároveň však tvrdí, že toto vědomé prezentování sebe sama jakožto člena tramské subkultury (především v otázce oblékání) pro ně nepředstavuje nic důležitého, v čemž spatřuji určitý paradox.

Následky jsou interakce reagující na jev, jako subkategorie byly určeny prožívání, sociální role a vztahy ve skupině. Život v osadě vyvolává u respondentů mnoho pocitů, osadníci zmiňují štěstí, radost, pocit příslušnosti, ale také emoční ambivalenci (na jednu stranu se cítí dobře, na druhou stranu je něco štvé). Tyto pocity jsou u každého individuální a nelze je dost dobře paušalizovat. Společným jmenovatelem jsou pozitivní emoce vyvolené členstvím v této skupině. Být osadníkem znamená rovněž plnit určitou sociální roli, která je vázána na očekávání ze strany osady nebo jiných trampů. Respondenti hovoří o stereotypech, které si jiní lidé o trampech vytvářejí. Někteří jsou tímto paušálním přisuzováním konkrétních vlastností znechuceni, jiné to nezajímá.

Osobně vnímám dvě základní roviny vlivů na utváření identity členů vybrané osady, jsou jimi tramská ideologie a osada sama. Osada představuje malou skupinu lidí, která na jednu stranu přijala hodnoty tramské subkultury, na stranu druhou svým specifickým klimatem a dynamikou ovlivňuje mnoho faktorů, včetně identity konkrétních jedinců.

6.4 Limity a možná využití práce

Tato práce si kladla za cíl zjistit, jaký vliv má tramská subkultura na identitu vybraných jedinců. Témata týkající se identity jsem zařadila do kategorií a určením vztahů mezi nimi bylo odhaleno, jak spolu souvisí. Není však možné určit celkový model identity vybraných respondentů, jelikož jsem se dostatečně

nevěnovala jiným faktorům než těm, které souvisí s trampováním. Všichni osadníci byli předem seznámeni se záměrem mé práce. Na otázky, které si kladly za cíl odhalit jejich identitu, mohli nevědomky přisuzovat větší váhu tématům, které tyto dva pojmy (identitu a trampování) spojují. Zároveň není možné určit obecný vliv trampingu na utváření identity jedince, jelikož jsem zkoumala pouze vybrané společenství lidí, výsledky tedy není možné v žádném případě generalizovat. Tato studie může posloužit jako základna budoucích výzkumů či jako zdroj empirických dat, které se mi podařilo během několika týdnů sesbírat. Součástí práce byl i terénní výzkum, jehož účelem bylo shromáždit relevantní data související s osadou. Zvolila jsem techniku zúčastněného pozorování, která poskytuje vhled do kontextů vztahů a událostí, do jisté míry jsem se tak snažila propojit terénní výzkum s výzkumem identity. Tento postup je podmíněn subjektivitou výzkumníka (tedy mnou), na druhou stranu pozoruji vztahy a to nejde nikdy myslet bez emocí. Proto jsem se snažila alespoň zřetelně oddělit vlastní pocity od objektivních dat a citovala ze svých poznámek, které jsem vyznačila kurzívou.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá vlivem tramské subkultury na identitu jedince, předmětem výzkumu se stali vybraní členové tramské osady „Skaláci“. V teoretické části pro účely práce definuji pojem tramping a provádím krátký exkurz do jeho historie. Tramping chápu jako specificky českou subkulturu. Druhý klíčový pojem práce je identita, představuji tři vybrané teorie identity, hlavní pozornost přitom věnuji teorii sociální identity.

Hlavním záměrem výzkumné části bylo zjistit a popsat životní styl ve zkoumané osadě a odpovědět na otázku, jak může příslušnost k tramské subkultuře ovlivňovat identitu jedince. Metodou terénního výzkumu a technikou zúčastněného pozorování, kterou jsem kombinovala s dalšími zdroji dat (především rozhovorem), jsem identifikovala spoustu faktorů, které ovlivňují podobu osady. „T. O. Skaláci“ reprezentují dvougenerační osadu, která má dvanáct oficiálních členů a funguje již 35 let. Vztahy ve skupině jsou navzdory věkovým rozdílům velmi osobní, každý člen má také specifické postavení, v čele osady stojí respektovaný šerif. Jádrem aktivních trampů, kteří jezdí pravidelně na vandry, tvoří především mladší generace. V osadě stojí dřevěný srub, poblíž kterého je usazen ručně vyřezávaný totem, nachází se zde jedno malé a jedno velké ohniště, vlajkoviště a přístřešek. Existuje několik relevantních aktivit, které se vážou k životu „Skaláků“. Jedná se o vandry, sleziny, brigády a jednou za rok výroční oheň, nejdůležitější akce roku, která se koná za účelem oslav výročí založení osady. Zapalování ohně má rituální charakter, podléhá přísným pravidlům a pro všechny trampy má zásadní význam.

Pomocí metody zakotvené teorie zkoumám, jak příslušnost k tramské subkultuře ovlivňuje identitu jedince, což je demonstrováno na příkladu této konkrétní osady. U respondentů se objevují pocity příslušnosti k osadě, mají tendenci udržovat si vysoké skupinové sebehodnocení, v souladu s teorií sociální identity. Někteří vidí přímou souvislost mezi trampingem a svou jedinečností, přijímají hodnotový systém tramské ideologie, což se ukazuje jako klíčové. De facto všichni hovoří o přátelství a pomoci druhému, což vnímají jako podstatu

trampského hnutí. Intimní a přátelské interpersonální vztahy ve skupině mají vliv na jednání i prožívání jednotlivců, většina popisuje pozitivní emoce a altruismus. Respondenti demonstrují svoji příslušnost k tramské subkultuře prostřednictvím oblékání, mluví tramským žargonem a poslouchají tramskou hudbu, přesto tvrdí, že pro ně presentování sebe sama jakožto trampa (před okolním světem) není příliš důležité. Být členem osady rovněž znamená plnit určitou roli, která je vázána na očekávání ze strany osady nebo jiných trampů. Utváření identity vnímám jako multifaktoriální jev. Tramská subkultura i osada samotná mají vliv na utváření identity jednotlivých členů, není však možné tvrdit, že je jedinou její příčinnou podmínkou.

LITERATURA

BAČOVÁ, Věra. Identita v sociální psychologii. In: VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK, ed. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008, s. 109 - 126. ISBN 978-80-7036-315-7

COFFEY, Amanda. *Ethnographic Self*. London: Sage, 1999. ISBN 07-619-52675

ČUPROVÁ, Jolana. *Současný tramping a jeho environmentální aspekty*. Bakalářská práce, Brno. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií, 2011. 69 s. Vedoucí: Mgr. Pavel Klvač

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7

ERIKSEN, Thomas. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.

HAJNÁ, Martina. *Tramping v údolí říčky Libochovky*. Bakalářská práce, Brno. Masarykova univerzita. Filosofická fakulta, 2009. 42 s. Vedoucí: PhDr. Miroslav Válka, Ph.D.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2

HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0

KNAPP, Luboš. *Historie a současnost trampingu v Čechách se zaměřením na pohybové aktivity*. Bakalářská práce, Ústí nad Labem. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Pedagogická fakulta, 2008. 51 s. Vedoucí: PhDr. Jiří Kirchner

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. 2009, ISBN 978-80-247-2713-4

LINHART, Jiří, MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 1012, 1237, 1248. ISBN 80-7184-310-5.

MAKÁSEK, Ivan. *Poselství svatojánských proudů*. Praha: Ostrov, 2001. ISBN 80-86289-17-6

MORGAN, David a Michael SCHWALBE. Mind and Self in Society: Linking Social Structure and Social Cognition. *Social Psychology Quarterly*. 1990, 53, 2, 148-164. ISSN 0190-2725

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7

PLEVA, František. *Toulky vrchovinou*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2011. ISBN 978-80-86559-65-0

POHUNEK, Jan. Kultura trampů. In: Petr JANEČEK, ed. *Folklor atomového věku*. Praha: Národní muzeum - UK, 2011, s. 65 – 84. ISBN 978-80-87398-11-1

POKORNÝ, Libor. *Pedagogické přesahy trampingu*. Diplomová práce, Brno. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, 2013. 108 s. Vedoucí: PhDr. Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4

SCHLENKER, Barry. Self presentation. In: LEARY, Mark and June TANGNEY, ed. *Handbook of self and identity*. New York: Guilford, 2003, s. 89 – 112. ISBN 978-14-625-1537-0

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7

SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2567-6

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60

ŠIBÍČKOVÁ, Dana. *Tramping a ekologie*. Diplomová práce, Brno. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, 2009. 75 s. Vedoucí: Doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.

VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008.
ISBN 978-80-247-1428-8

WAIC, Marek a Jiří KÖSSL. *Český tramping 1918-1945*. Praha: Práh, 1992. ISBN
80-900836-7-9

Internetové zdroje

Historie trampské osady Skaláci [online]. © 2011, poslední revize 14. 5. 2014 [cit. 2015-7-13]. Dostupné z <http://t-o-skalaci.webgarden.cz/>

ČEPELÁK, Bohuslav. *Krvavý potlach* [online]. © 2013, poslední revize 5. 8. 2013 [cit. 2015-7-25]. Dostupné z <http://www.trampsky-magazin.cz/>

Tramp 9. *Trampský magazín*. 1929, roč. 1, č. 9, s. 2 [online] [cit. 2015-06-12]. Dostupné z <http://www.trampsky-magazin.cz/>

Velký trampský slovník [online]. © 2011, poslední revize 14. 5. 2014 [cit. 2015-7-9]. Dostupné z <http://t-o-skalaci.webgarden.cz/>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Petra Gabrielová

Studijní program: magisterský

Studijní obor: psychologie

Název práce: Vliv tramské subkultury na identitu jedince

Počet stran (bez příloh): 79

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů české literatury a pramenů: 22

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových odkazů: 4

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Rok dokončení práce: 2015

Přílohy:

Příloha č. 1

Martinem vytvořená „camrátká“, upomínkové předměty, které obdrží účastníci potlachu, archiv autorky.

Příloha č. 2

Malá verze osadní vlajky, archiv autorky.

Příloha č. 3

Typické tramské oblečení s domovenkou „T. O. Skaláci“ na rameni.

Příloha č. 4

Nový osadní totem (v osadě od roku 2009), archiv autorky.

Příloha č. 5

Martinova vojenská torňa, tzv. „usárna“, typická výbava na vandr, archiv autorky.

Příloha č. 6

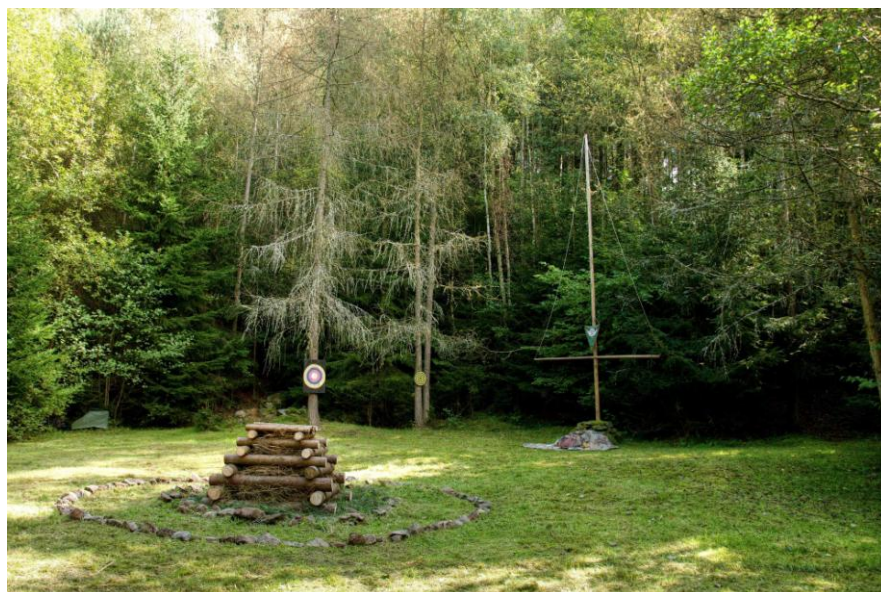
Jakubovo vojenská torňa z první světové války, tzv. „tele“, typická výbava na vandr, archiv autorky.

Příloha č. 7

„Zvadla“ Martinova vlastnictví, archiv autorky.

Příloha č. 8

Výroční oheň, dopoledne, archiv Martina Gregora.

Příloha č. 9

Výroční oheň, těsně po zapálení slavnostního ohně, archiv Martina Gregora.

Příloha č. 10

Hudební produkce během potlachu, archiv Martina Gregora.

Příloha č. 11

Pohled na exteriér srubu v osadě „Skaláci“, archiv autorky.

Příloha č. 12

Pohled na interiér srubu v osadě „Skaláci“, archiv autorky.

Příloha č. 13

Začíná se popíjet, výroční oheň, archiv Martina Gregora.

Příloha č. 14

Část osadníků během pobytu v osadě, archiv Martina Gregora.

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Petra Gabrielová
Obor studia: psychologie
Název práce: Vliv trampské subkultury na identitu jedince
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Martin Soukup, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

X				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

		2		
--	--	---	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

X				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Autorka využila metodu terénního výzkumu. Jakým problémům při realizaci terénního výzkumu čelila?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předmětem předložené diplomové práce je empirická analýza identity členů vybrané trampské osady. Autorka diplomové práce pro řešení zvoleného tématu vybrala metodu terénního výzkumu, která se běžně užívá v anglosaské kulturní antropologii. V předložené diplomové práci tudíž dochází k zajímavému propojení psychologického tématu, jehož se autorka pokusila zmocnit metodou běžně užívanou v kulturní antropologii. Výsledky výzkumu, kterých autorka dosáhla, působí přesvědčivým dojmem. Předložená diplomová práce splňuje kritéria, která se kladou na tento typ závěrečných kvalifikačních prací. Práce má logickou strukturu, teoretická a empirická část tvoří organický celek, autorka nezatížila práci zbytečnými odbočkami, ale soustředila se na výklad podstatných koncepcí a pojmů a provedla jejich operacionalizaci pro potřeby řešení zvoleného tématu. Práce je zpracována kultivovaným jazykem. Při zpracování tématu se autorka opřela o relevantní zdroje a prokázala schopnost pracovat s odbornými prameny, na něž odkazuje v souladu s citační normou.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis:

15. 9. 2015

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Petra Gabrielová
Obor studia: Psychologie
Název práce: Vliv trampské subkultury na identitu jedince
Oponent práce: Jan Jakub Zlámaný Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 79
Počet stránek příloh: 8
Počet titulů v seznamu literatury: 29

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		2		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Otázka k obhajobě:

Proč autorka zvolila pro výzkum identity metodologii zakotvené teorie?

Identifikovala na základě sebraných dat nějakou novou teorii v zárodečné podobě?

Předkládaná práce splňuje nároky kladené na diplomovou práci. Autorka ve své práci zkoumá vliv tramské subkultury na identitu jedince. **Téma práce je v souladu se studovaným oborem.**

Podobně jako ve své bakalářské práci autorka v teoretické části prokázala schopnost práce s odbornou literaturou a dalšího systematického shromažďování informací o daném tématu z hlediska psychologické a antropologické literatury. V empirické části pro sběr dat autorka zvolila terénní výzkum v kombinaci s polostrukturovanými rozhovory. Autorka prokazuje schopnost použít zakotvenou teorii, kategorizovat data a srozumitelně je interpretovat. V práci neshledávám **vážné** obsahové či formální nedostatky. **Práci hodnotím jako velmi dobrou a doporučuji ji k obhajobě.**

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Ocenit musíme terénní výzkum tzn. ochotu autorky zúčastněně pozorovat dění v tramské osadě a popsat jeho hlavní rysy. Pro výzkum identity kolegyně zvolila metodologii zakotvené teorie.

Teoretická nasycenost zakotvené teorie vychází z rozhovorů se sedmi respondenty. Je to dostatečné?

Podr. viz otázka k obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Datum, podpis:

* nehodící se, škrtněte

